

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ
ҲУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.03/30.12.2019.I.16.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ
АСОСИДА БИР МАРТАЛИК ИЛМИЙ КЕНГАШ

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

ЧЖАН ЛИНЧЖИ

ЎЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЁТИГА ТЎҒРИДАН-ТЎҒРИ ХОРИЖИЙ
ИНВЕСТИЦИЯЛАР ТАЪСИРИ БЎЙИЧА МАРКЕТИНГ
ТАДҚИҚОТЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ
(XXP инвестициялари мисолида)

08.00.07 – Молия, пул муомаласи ва кредит

08.00.11 – Маркетинг

Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ

Тошкент – 2022 йил

**Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)
диссертацияси автореферати мундарижаси**

**Оглавление автореферата диссертации доктора философии (PhD)
по экономическим наукам**

**Content of dissertation abstract of doctor of philosophy (PhD)
on economical sciences**

Чжан Линчжи

Ўзбекистон иқтисодиётига тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар таъсири бўйича маркетинг тадқиқотларини такомиллаштириш (XXP инвестициялари мисолида)..... 3

Zhang Lingzhi

Improving marketing research on the impact of FDI on the economy of Uzbekistan (Evidence from PRC investments) 27

Чжан Линчжи

Совершенствование маркетинговых исследований влияния ПИИ на экономику Узбекистана (на примере инвестиций КНР) 47

Эълон қилинган ишлар рўйхати

Список опубликованных работ
List of published works..... 52

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ
ҲУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.03/30.12.2019.I.16.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ
АСОСИДА БИР МАРТАЛИК ИЛМИЙ КЕНГАШ

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

ЧЖАН ЛИНЧЖИ

ЎЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЁТИГА ТЎҒРИДАН-ТЎҒРИ ХОРИЖИЙ
ИНВЕСТИЦИЯЛАР ТАЪСИРИ БЎЙИЧА МАРКЕТИНГ
ТАДҚИҚОТЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ
(XXP инвестициялари мисолида)

08.00.07 – Молия, пул муомаласи ва кредит

08.00.11 – Маркетинг

Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ

Тошкент – 2022 йил

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси мавзуси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясида В2021.4.PhD/Iqt1921 рақам билан рўйхатга олинган.

Диссертация Тошкент давлат иқтисодиёт университетида бажарилган.

Диссертация автореферати уч тилда (ўзбек, рус, инглиз (резюме)) илмий кенгаш веб-саҳифасининг (www.tsue.uz) ҳамда «Zionet» ахборот-таълим портали (www.ziyonet.uz) манзилларига жойлаштирилган.

Илмий раҳбар:

Амонбоев Маҳаммадсидик
иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент

Расмий оппонентлар:

Хошимов Элмурод Абдусатторович
иқтисодиёт фанлари доктори, профессор

Ахунжонов Умиджон Махамадумарович
иқтисодиёт бўйича фалсафа фанлари доктори

Етакчи ташкилот:

Тошкент молия институти

Диссертация ҳимояси Тошкент давлат иқтисодиёт университети ҳузуридаги DSc.03.30.12.2020.I.16.02 рақамли Илмий кенгашнинг 2022 йил «__» _____ куни соат _____ даги мажлисида бўлиб ўтади. (Манзил: 100003, Тошкент шаҳри, Ислом Каримов кўчаси 49-уй. Тел: (99871) 239-28-72; факс: (99871) 239-43-51; E-mail tdu@tsue.uz)

Диссертация билан Тошкент давлат иқтисодиёт университетининг Ахборот-ресурс марказида танишиш мумкин (__ рақами билан рўйхатга олинган). (Манзил: 100003, Тошкент шаҳри., Ислом Каримов кўчаси, 49-уй. Тел: (99871) 239-28-72; факс: (99871) 239-43-51; E-mail tdu@tsue.uz)

Диссертация автореферати 2022 йил «__» _____ куни тарқатилади.
(2022 йил «__» _____ даги __ рақамли реестр баённомаси).

Н.Х. Жумаев

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш раиси, и.ф.д., профессор

У.В. Гафуров

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш котиби, и.ф.д., профессор

С.К. Худойкулов

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш қошидаги Илмий семинар раиси, и.ф.д., профессор

КИРИШ(фалсафа доктори (PhD) диссертация аннотацияси)

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати. Жаҳон иқтисодиётининг глобаллашуви ва мамлакатларнинг инвестицион жозибadorлиги қатор муҳим омиллар уйғунлигида тавсифланувчи инвестицион салоҳият ва инвестицион риск даражасининг аҳамиятини кучайтирмоқда. Бу эса миллий иқтисодиётга тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар таъсири бўйича маркетинг тадқиқотларига талабни оширмоқда. “Инвестицияга оид қарорларни қабул қилиш – корпоратив бошқарувдаги энг мураккаб, riskли ва масъулиятли функциялардан бири ҳисобланади... Инвесторлар томонидан киритилган маблағлар режали тарзда қайтарилишининг эҳтимоллигини ошириш инвестиция бозоридаги барча иштирокчиларнинг вазифаси бўлиб, маркетинг ва унинг технологияларидан моҳирона фойдаланиш бунга имкон яратади”¹. Мамлакатлар ўртасидаги иқтисодий алоқалар ҳам ҳамкорлик, ҳам рақобат тавсифига эга бўлиб, халқаро иқтисодий интеграциянинг узлуксиз ва чуқур ривожланиши билан мамлакатлар ўртасидаги иқтисодий алоқалар тобора яқинлашиб бормоқда. Жаҳондаги йирик ривожланган мамлакатларда ҳам, ривожланаётган мамлакатларда ҳам самарали иқтисодий механизмларни жорий этиш ва рақобат муҳитида тараққиётнинг янги босқичларига тезлик билан ўтишни мақсад қилиб қўйилган. Айни вақтда бундай иқтисодий тараққиётни таъминлаш учун кўплаб инвестицион лойиҳаларни амалга ошириш муқаррар равишда ҳар бир иқтисодий субъектнинг асосий вазифасига айланади.

Жаҳонда миллий иқтисодиётга тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар таъсири бўйича маркетинг тадқиқотларини такомиллаштиришга оид қатор йўналишларда илмий изланишлар олиб борилмоқда. Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жорий этишнинг инновацион шаклларини аниқлаш, қабул қилувчи давлатга илғор технологиялар ва капитал ўтказиш жараёнлари самарадорлигини баҳолаш, тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларга талабни аниқлаш ва унга инвестициялар таркибий тузилмасини мувофиқлаштириш, инвестиция киритиш билан боғлиқ riskларни баҳолаш, қабул қилувчи мамлакат иқтисодиётида инвестиция бозоридаги талаб ва таклифни мувозантлаштиришда маркетинг воситаларидан фойдаланиш, рақамли иқтисодиётнинг жадал ўзгарувчан шароитида инвестицияга талабни қондиришнинг маркетинг тадқиқотларини такомиллаштириш масалалари бу борадаги тадқиқотларнинг устувор йўналишлари ҳисобланади.

Янги Ўзбекистон ижтимоий-иқтисодий тараққиётида тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг ўрнига муҳим восита сифатида жиддий эътибор қаратилмоқда. Жумладан, Ўзбекистоннинг 2022-2026 йилларга белгиланган тараққиёт стратегиясининг 26-мақсадида “мамлакатда инвестиция муҳитини янада яхшилаш ва унинг жозибadorлигини ошириш, келгуси беш йилда 120

---

¹ Щетинина Е.А. Маркетинговое обоснование инвестиционных решений строительных корпораций. Известия вузов. Инвестиции. Строительство. Недвижимость. 2019;9(3): 488–501. DOI: 10.21285/2227-2917-2019-3-488-501.

миллиард АҚШ доллари, жумладан 70 миллиард АҚШ доллари миқдорида хорижий инвестицияларни жалб этиш чораларини кўриш белгиланган”². Мазкур вазифаларни самарали амалга ошириш иқтисодиётга тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш шакллари бўйича ички хусусият ва боғлиқликларга мувофиқ келувчи маркетинг тадқиқотларини аниқлаш, етакчи тармоқлардаги инвестицияга талаб ва таклифнинг ўзаро мувозанатига таъсир этувчи омилларни баҳолашда самарали маркетинг усулларида фойдаланиш, халқаро тажриба ва миллий иқтисодий тараққиёт талаблари асосида мамлакатга тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш орқали бозорни ўрганиш йўналишлари бўйича истиқболли йўл харитасини ишлаб чиқиш, Ўзбекистонда тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларга талабнинг узоқ муддатли прогноз кўрсаткичларини баҳолаш бўйича илмий тадқиқотларни тақозо этади.

Диссертация тадқиқоти Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сонли “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги, 2020 йил 18 августдаги ПФ-6042-сон “Республикада экспорт ва инвестиция салоҳиятини янада ривожлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги, 2019 йил 28 январдаги ПФ-5643-сон “Инвестиция ва ташқи савдо соҳасида бошқарув тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги, 2019 йил 14 майдаги ПФ-5717-сон “Ўзбекистон Республикаси инвестиция дастурини шакллантириш ва амалга оширишнинг сифат жиҳатидан янги тизимга ўтиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги, 2018 йил 1 августдаги ПФ-5495-сон “Ўзбекистон Республикасида инвестиция муҳитини тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармонлари, 2021 йил 25 августдаги ПҚ-5233-сон “Инвестиция лойиҳаларини ташқи инфратузилма билан таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги, 2018 йил 19 июлдаги ПҚ-3874-сон “2018-2019 йилларда инвестициявий ва инфратузилмавий лойиҳаларни амалга оширишни жадаллаштиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги, 2018 йил 20 июндаги ПҚ-3794-сон “Инвестиция ва инфратузилма лойиҳаларини жадал амалга ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги, 2017 йил 5 мартдаги ПҚ-2836-сон “Инвестиция лойиҳаларининг лойиҳаолди ҳужжатларини ишлаб чиқиш сифатини ошириш тўғрисида”ги қарорлари ҳамда бошқа меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган вазифаларни амалга оширишда муайян даражада хизмат қилади.

Тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланиши устувор йўналишларига мослиги. Мазкур диссертация республика фан ва технологиялари ривожланишининг I. “Демократик ва ҳуқуқий жамиятни маънавий-ахлоқий ва маданий ривожлантириш, инновацион иқтисодиётни шакллантириш” устувор йўналишига мувофиқ бажарилган.

---

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида” фармони. – www.lex.uz

Муаммонинг ўрганганлик даражаси. Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг назарий асослари, иқтисодий моҳияти ва илмий жиҳатлари кўплаб хорижлик олимлар, жумладан, Й.Шумпетер, Ж.М.Кейнс, В.В.Бочаров, А.Марголин, А.Быстряков, Т.Г.Глушкова, Ю.А.Дорошенко, Н.И.Климова, Е.С.Губанова, Ю.А.Корчагин, И.П.Маличенко, В.В.Быковский, Б.А.Чуб, С.А.Косторниченко, Н.И.Климова ва бошқалар томонидан тадқиқ қилинган³.

Ўзбекистон иқтисодиётида инвестицион сиёсатни тўғри ва самарали амалга оширишга Д.Ф.Ғозибеков, Н.Ғ.Каримов, Р.З.Юлдашев, Ф.Ў.Додиев, Н.Р.Кузиева, Ш.Р.Ражаббаев, Б.Ш.Муминов, М.А.Раимжанова, М.Х.Элмуродов, Д.Ҳ.Набиев, С.А.Нуриддинов, С.Р.Умаров, Б.Қ.Ҳошимов, А.Х.Худайбердиев муносиб ҳисса қўшганлар⁴.

Юқорида номлари қайд этилган олимларнинг мазкур соҳа ривожига қўшган ҳиссасини эътироф этган ҳолда таъкидлаш керакки, тўғридан-тўғри

---

³ Шумпетер Й.А. История экономического анализа. – СПб.: Экономическая школа, 2004.; Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег. – М., 1978.; Бочаров В., Попова Р. Финансово-кредитный механизм регулирования инвестиционной деятельности предприятия. – СПб, 1993.; Марголин А.М., Быстряков А.Я. Методы государственного регулирования процесса преодоления инвестиционного кризиса в реальном секторе экономики. – Челябинск: Южноуральское книж. из-во, 1998.; Глушкова Т.Г. Инвестиционный потенциал региона: некоторые подходы к анализу. // Региональная стратегия устойчивого социально-экономического роста: Тез. док. науч.-практ. конф. Ч.1. – Екатеринбург, 1998.; Дорошенко Ю.А. Оценка и механизм управления экономическим потенциалом территории: дисс.докт. экон. наук. – Белгород, 1998.; Климова Н.И. Инвестиционный потенциал региона. – Екатеринбург: Изд-во УрО РАН, 1999.; Губанова Е.С. Инвестиционная деятельность в регионе. – Вологда: ВНКЦ ЦЭМИ РАН. 2002.; Корчагин Ю.А., Маличенко И.П. Инвестиции: теория и практика. Учебное пособие. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008.; Быковский В.В. Инвестиционный потенциал: механизм формирования и использования. – М.: Изд-во «Машиностроение-1», 2002.; Чуб Б.А. Деятельность основных субъектов национальной экономики на мезоуровне. – М.: БУКВИЦА, 2001.; Косторниченко С.А. Управление инвестиционной адаптивностью предприятий строительства: диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук. – Волгоград, 2003.; Климова Н.И. Инвестиционный потенциал региона. – Екатеринбург: Изд-во УрО РАН, 1999.

⁴ Ғозибеков Д.Ф. Инвестицияларни молиялаштириш муаммолари: Иқтисод фанлари доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. – Т., 2002.; Каримов Н.Ғ. Иқтисодий интеграциялашув шароитида инвестицияларни молиялаштиришнинг бозор механизмларини жорий этиш муаммолари: 08.00.07 – Молия, пул муомаласи ва кредит. Иқтисод фанлари доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. – Т., 2007.; Юлдашев Р.З. Совершенствование управления инвестиционным обеспечением приватизированных предприятий Узбекистана: Дисс.докт. экон. наук. – Т., 2010; Додиев Ф.Ў. Инвестицион фаолиятни молиявий рағбатлантириш: Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. – Т., 1998.; Кузиева Н.Р. Хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналар фаолиятини рағбатлантиришнинг молия-кредит механизмини такомиллаштириш йўналишлари. Иқтисод фанлари доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. – Т., 2008.; Ражаббаев Ш.Р. Ўзбекистон валюта сиёсатининг хорижий инвестицияларни жалб этишга таъсири. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. – Т., 2008.; Муминов Б.Ш. Ўзбекистон иқтисодиётида марказлашган инвестицияларнинг самарадорлигини ошириш йўллари. Иқтисод фанлари номзоди диссертацияси. – Т., 2012.; Раимжанова М.А. Ўзбекистонда эркин иқтисодий ҳудудларга инвестицияларни жалб қилишни фаоллаштириш. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. – Т., 2012.; Элмуродов М.Х. Бозор иқтисодиёти шароитида инвестицион фаолият ва уни кредит билан таъминлаш масалалари. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси. – Т., 2001.; Набиев Д.Ҳ. Таълим соҳасидаги инвестицияларни молиялаштириш масалалари. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси. – Т., 2005.; Нуриддинов С.А. Ўзбекистон иқтисодиётининг нодавлат секторида инвестицияларни молиялаш. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси. – Т., 2000.; Умаров С.Р. Қишлоқ хўжалигига инвестицияларни жалб этиш ва улардан самарали фойдаланиш. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси. – Т., 2008.; Ҳошимов Қ.Б. Чет эл инвестициялари иштирокидаги корхоналарни солиққа тортиш ва уни такомиллаштириш йўллари. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси. – Т., 2004.; Худайбердиев А.Х. Инвестиция фаолиятини бошқариш тизимида молиявий ҳисобот ва унинг таҳлилини такомиллаштириш. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси. – Т., 2005.

хорижий инвестициялар ёрдамида маркетинг тадқиқотларини жорий этиш масаласи етарлича ўрганилмаган. Хусусан, ўтиш давридаги давлатларда Хитойда олиб борилаётган инвестиция сиёсатининг моҳияти, унинг самарадорлигини оширишнинг илмий-амалий масалалари етарлича ўрганилмаган. Шу сабабли, хорижий инвестицияларни тадқиқ этиш ва унда самарали маркетинг тадқиқотларининг концептуал асосларини ўрганиш муҳим ҳисобланади.

Диссертация тадқиқотининг диссертация бажарилган олий таълим ёки илмий тадқиқот муассасасининг илмий тадқиқот ишлари режалари билан боғлиқлиги. Диссертация иши Тошкент давлат иқтисодиёт университети илмий тадқиқот ишлари режасига мувофиқ “Ўзбекистонда макроиқтисодий барқарорликни таъминлаш ва ижтимоий-иқтисодий ривожланишни прогнозлашнинг илмий-методик асослари ва усулларини такомиллаштириш” мавзусидаги илмий лойиҳа доирасида бажарилган.

Тадқиқотнинг мақсади Ўзбекистонда тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш борасидаги маркетинг тадқиқотларини такомиллаштириш бўйича илмий таклиф ва амалий тавсиялар ишлаб чиқишдан иборат.

Тадқиқотнинг вазифалари:

тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар назарияларини таҳлил қилиш ёндашувини ўрганиш;

миллий хўжалиқларга инвестиция таъсирини таснифлашнинг назарий асосларини тадқиқ этиш;

Хитойнинг тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жорий этиш тажрибаси ва амалиётини ойдинлаштириш;

соф ташқи иқтисодий фойдани муҳокама қилиш ва Хитойда ТТХИ тажрибасини илмий тадқиқ этиш;

Хитойнинг Марказий Осиё мамлакатларига хорижий инвестициялари асосида ташқи савдо бўйича маркетинг тадқиқотлари таҳлилинини амалга ошириш;

ТТХИнинг иқтисодий ўсишга таъсири бўйича тадқиқотларни таҳлил қилиш;

Ўзбекистон саноатида хорижий инвестицияларни жалб этишнинг жорий таҳлилинини аниқлаш;

Ўзбекистон ва Евроосиё иқтисодий иттифоқига аъзо давлатлар ўртасидаги савдо рақобатбардошлиги ва савдо алоқалари таҳлилинини қиёслаш;

Хитойнинг молиявий ресурсларидан фойдаланган ҳолда Ўзбекистон бозорини истиқболли ривожлантиришда айрим такомиллаштириш йўллари муҳокама қилиш;

Ўзбекистонга хорижий инвестицияларни жалб қилиш орқали технологияга асосланган бозор тадқиқотлари бўйича ҳамкорлик қилишнинг энг яхши усулларини аниқлаш;

Ўзбекистонда “Бир макон, бир йўл” лойиҳаси бўйича истиқболли бозор йўналишини ривожлантириш.

Тадқиқотнинг объекти Ўзбекистон иқтисодиётига хорижий мамлакатлар ва Хитой томонидан киритилаётган тўғридан-тўғри хорижий инвестиция лойиҳалари ҳисобланади.

Тадқиқотнинг предмети миллий иқтисодиётга тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш бўйича маркетинг тадқиқотларини амалга оширишдаги ташкилий-иқтисодий муносабатлар ҳисобланади.

Тадқиқотнинг усуллари. Диссертацияда кузатув, дедукция, статистик таҳлиллар, амалий тадқиқотлар, OLS модели, панель маълумотлар таҳлили, индексларни таҳлил қилиш усули, бандликни ошириш эффекти, чизиқли ва логарифмик регрессия модели, ўсиш усулларида фойдаланган ҳолда сифат ва миқдорий, эмпирик таҳлил усулларида фойдаланилган.

Тадқиқотнинг илмий янгилиги қуйидагилардан иборат:

иқтисодиётга тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш шакллари иқтисодий самарадорлик жиҳатидан $HL=0,4-0,5$; $AL=0,2-0,3$; $LL=0,1$ тоифаларга гуруҳланиб, уларнинг ҳар бири бўйича ички хусусият ва боғлиқликларга мувофиқ келувчи маркетинг тадқиқотлари ($HLMR$; $MLMR$ $LLMR$) ни қўллаш таклифи асосланган;

иқтисодиётга хорижий инвестицияларни жалб этишни белгилаб берувчи омилларнинг етакчи тармоқлардаги инвестицияга талаб ва таклифнинг ўзаро мувозанатига таъсирини баҳолашда самарали маркетинг усулларида фойдаланиш таклифи асосланган;

ҳалқаро тажриба ва миллий иқтисодий тараққиёт талаблари асосида Ўзбекистонга тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш орқали бозорни ўрганиш йўналишлари бўйича истиқболли йўл харитаси ишлаб чиқилган;

Ўзбекистонда тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларга талабнинг 2026 йилга қадар прогноз кўрсаткичлари Жаҳон банкининг 1992-2019 йиллардаги маълумотлари бўйича вақтли қаторлар моделидан фойдаланган ҳолда ишлаб чиқилган.

Тадқиқотнинг амалий натижалари қуйидагилардан иборат:

иқтисодий даражадаги тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар назарияси ва маркетинг даражасидаги бозор назарияси ўзаро боғлиқ ҳолда баён этилган;

икки томонлама кесишув назариясидан фойдаланган ҳолда Ўзбекистонга ТТХИнинг миллий иқтисодиёт ва бозорга таъсири таҳлил қилинган;

Ўзбекистон иқтисодиётига тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг иқтисодий таъсири баҳоланган;

Ўзбекистоннинг иқтисодий ривожланиши билан вертикал йўналишда тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этишнинг иқтисодий самарадорлиги баҳоланган;

Ўзбекистоннинг тўғридан-тўғри хорижий инвестициялари бозорини ривожлантириш бўйича таклифлар ишлаб чиқилган.

Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги. Тадқиқотда қўлланилган ёндашув ва усулларнинг мақсадга мувофиқлиги, маълумотларнинг расмий манбалар, жумладан Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий тараққиёт ва камбағалликни қисқартириш вазирлиги, Жаҳон банки, Шанхай Ҳамкорлик Ташкилоти ва бошқа шу каби халқаро ташкилотларнинг электрон сайтлари, статистик маълумотларидан олингани ҳамда тегишли хулоса ва таклифларнинг мутасадди ташкилотлар томонидан амалиётга жорий қилингани билан белгиланади.

Тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти. Тадқиқот натижаларининг илмий аҳамияти улардан Ўзбекистон ҳудудларининг инвестицион муҳит жозибдорлигини оширишга оид назарий-методологик ва услубий аппарат ҳамда мавзуга оид ижтимоий-иқтисодий механизмларни такомиллаштиришга бағишланган илмий тадқиқотларни амалга оширишда фойдаланиш мумкинлиги билан белгиланади.

Тадқиқот натижаларининг амалий аҳамияти улардан республика ва ҳудудлар кесимида инвестицион дастурларни ишлаб чиқиш ҳамда инвестицион жозибдорликни янада ошириш бўйича қабул қилинаётган қонун ва қонун ости ҳужжатлари, Президент фармонлари ва қарорлари, Вазирлар Маҳкамаси қарорлари ва соҳага оид бошқа меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларни тайёрлаш, шунингдек, соҳани самарали ривожлантиришга қаратилган комплекс чора-тадбирлар мажмуини ишлаб чиқишда фойдаланиш мумкинлиги билан белгиланади.

Тадқиқот натижаларининг жорий қилиниши. Ўзбекистонда тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш борасидаги маркетинг тадқиқотларини такомиллаштириш бўйича ишлаб чиқилган илмий таклиф ва амалий тавсиялар асосида:

иқтисодиётга тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш шакллари иқтисодий самарадорлик жиҳатидан $HL=0,4-0,5$; $AL=0,2-0,3$; $LL=0,1$ тоифаларга гуруҳланиб, уларнинг ҳар бири бўйича ички хусусият ва боғлиқликларга мувофиқ келувчи маркетинг тадқиқотлари ($HLMR$; $MLMR$ $LLMR$)ни қўллаш таклифи Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2021 йил 21 сентябрдаги 592-сон “Йирик инвестиция лойиҳасини амалга ошириш учун энг яхши таклифни танлаб олишнинг маъмурий регламентини тасдиқлаш тўғрисида”ги қарорини ишлаб чиқишда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлигининг 2022 йил 10 июндаги 07-00-05539-сон маълумотномаси). Натижада Ўзбекистонга тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш орқали импорт ва экспорт савдосини тартибга солиш жараёнларига замонавий маркетинг жиҳатидан ёндашув дастаклари асослаб берилган;

иқтисодиётга хорижий инвестицияларни жалб этишни белгилаб берувчи омилларнинг етакчи тармоқлардаги инвестицияга талаб ва таклифнинг ўзаро мувозанатига таъсирини баҳолашда самарали маркетинг усулларидан фойдаланиш таклифи Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 25

августдаги ПҚ-5233-сон “Инвестиция лойиҳаларини ташқи инфратузилма билан таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорини ишлаб чиқишда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлигининг 2022 йил 10 июндаги 07-00-05539-сон маълумотномаси). Натижада Ўзбекистон иқтисодиётининг етакчи тармоқлари бўйича маркетинг тадқиқотларини ташкил этиш ва ўтказиш асосида рақобатбардошликни таъминлаш имкони яратилган;

халқаро тажриба ва миллий иқтисодий тараққиёт талаблари асосида Ўзбекистонга тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш орқали бозорни ўрганиш йўналишлари бўйича ишлаб чиқилган истиқболли йўл харитаси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 21 апрелдаги 206-сон “Ижтимоий ва ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантириш дастурларини шакллантириш ва давлат инвестицияларини бошқариш тизимини такомиллаштириш бўйича кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарорини ишлаб чиқишда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлигининг 2022 йил 10 июндаги 07-00-05539-сон маълумотномаси). Натижада Ўзбекистонга тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этишнинг “Ижтимоий ва ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантириш дастурларини шакллантириш тартиби тўғрисида”ги низом ёрдамида фаолиятни кенгайтириш имкони яратилган;

Жаҳон банкининг 1992-2019 йиллардаги маълумотлари бўйича вақтли қаторлар моделидан фойдаланган ҳолда ишлаб чиқилган Ўзбекистонда тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларга талабнинг 2026 йилга қадар прогноз кўрсаткичлари Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2021 йил 21 сентябрдаги 592-сон “Йирик инвестиция лойиҳасини амалга ошириш учун энг яхши таклифни танлаб олишнинг маъмурий регламентини тасдиқлаш тўғрисида”ги қарорини ишлаб чиқишда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлигининг 2022 йил 10 июндаги 07-00-05539-сон маълумотномаси). Натижада Ўзбекистонга тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни киритиш бўйича қарорларни қабул қилишнинг етакчи тамойилларига асосланган маркетинг стратегиясини такомиллаштириш имкони яратилган.

Тадқиқот натижаларини апробацияси. Тадқиқот натижалари 2 та халқаро ва 3 та республика илмий-амалий анжуманларида муҳокама қилинган.

Тадқиқот натижаларининг эълон қилинганлиги. Тадқиқот мавзуси бўйича жами 12 та илмий мақола, жумладан, Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссиясининг докторлик диссертациялари асосий илмий натижаларини чоп этиш бўйича тавсия этган илмий нашрларда 2 та ва хорижий журналларда 3 та илмий мақола чоп этилган. Шунингдек, 4 та илмий-амалий анжуманда 7 та маъруза қилинган.

Диссертациянинг тузилиши ва ҳажми. Диссертация кириш, 3 та боб, хулоса ва адабиётлар рўйхатидан иборат. Диссертация ҳажми 140 бетни ташкил этади.

ДИССЕРТАЦИЯНИНГ АСОСИЙ МАЗМУНИ

Кириш қисмида тадқиқотнинг долзарблиги ва зарурати асосланиб, тадқиқотнинг мақсади ва вазифалари, объекти ва предмети тавсифланган. Шунингдек, республика фан ва технологиялари ривожланишининг устувор йўналишларига мослиги келтирилган, тадқиқотнинг илмий янгилиги ва амалий натижалари баён қилинган, олинган натижаларнинг илмий ва амалий аҳамияти ёритиб берилган, тадқиқот натижаларини амалиётга жорий қилиш, нашр этилган ишлар ва диссертация тузилиши бўйича маълумотлар келтирилган.

Диссертациянинг **“Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этишнинг назарий ва услубий асослари”** деб номланган биринчи бобида тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этишнинг турли назариялари, иштирок этиш ва корхонанинг фаолият ҳуқуқларини назорат қилиш ҳамда инвестиция мақсадларига эришиш йўли билан тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар оқимининг тўғридан-тўғри ва билвосита таъсирининг глобал истикболлари ўрганилган. Тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ривожланишининг ҳозирги ҳолатидан келиб чиққан ҳолда, унинг асосий хусусиятлари аниқланди.

Мазкур бобнинг кейинги қисмида тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар натижасида юзага келган саноатни модернизация қилиш ва истеъмол даражасининг ошиши натижасида юзага келган сиқиб чиқариш ва тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар кириш усуллари таснифи турли нуқтаи назардан ўрганилди. Трансчегаравий қўшилиш ва сотиб олиш одатда икки хил давлат корхоналарининг актив ва операциялари бўйича таснифланади, янги юридик шахсга бирлаштирилади ёки мавжуд корхонага қўшилади. Бу борада маркетинг тадқиқотлари нуқтаи назаридан бир нечта назариялар ўрганилган.

Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг учта асосий шакли мавжуд, хусусан:

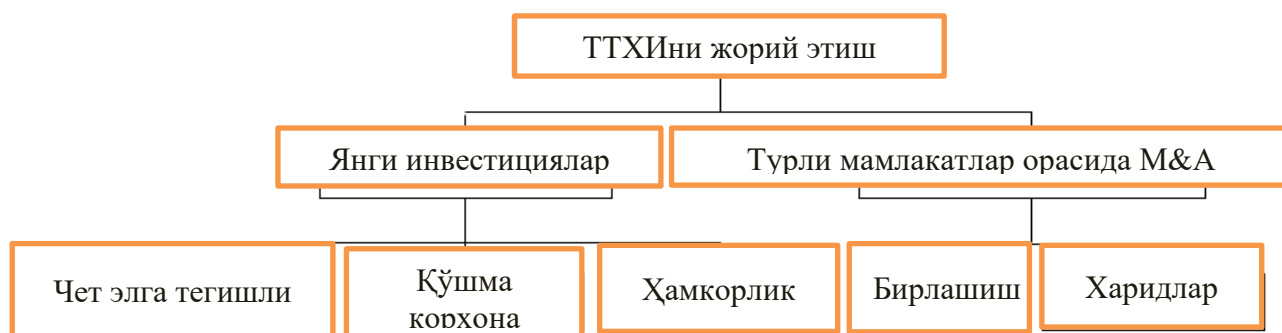
(1) Гренфилд инвестицияси (Greenfield) мамлакатдан ташқарида янги трансмиллий компанияни бевосита ташкил этишни англатади.

(2) Қўшма корхона деганда маҳаллий корхона ва бошқа давлат корхонаси ўртасида биргаликда янги корхона яратиш мақсадида тузилган қўшма корхона тушунилади.

(3) Трансчегаравий М&А, бу ерда М&А қўшилиш ва сотиб олишдан иборат.

Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг кириш усули трансмиллий компанияларда тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни амалга ошириш усулини англатади. Мавжуд адабиётларда тадқиқот объекти сифатида тўғридан-тўғри сармоёга кириш режими кўриб чиқилса, уни тахминан тўрт тоифага ажратиш мумкин: якка тартибдаги тадбиркорлик ва қўшма корхона режими; қўшма корхона режимининг мулкчилик таркиби; қўшма корхона режими ва қўшилиш тартиби; янги инвестиция ва қўшилиш режими. 1-расмда кўрсатилганидек, иқтисодий вазиятдаги янги ўзгаришлар билан янги

инвестициялар ва трансчегаравий M&A инвестициялари тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар қабул қилувчи мамлакатга киришининг асосий йўли ҳисобланади.

1-расм. Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни киритиш усуллари таснифи⁵

Трансчегаравий қўшилиш ва сотиб олиш жараёнлари пайдо бўлишига асосланиб, OLI парадигмасига қўшилиш ва қўшилиб кетишлар, учта доминант элементни трансчегаравий қўшилиш ва сотиб олишнинг ўзига хос усуллари билан бирлаштириб, дастлабки таҳлил парадигмасига эришилди (1-жадвал).

1-жадвал

Трансчегаравий қўшилиш ва харидлар парадигмаси⁶

Тури	Янги инвестициялар	Мамлакатлараро қўшилиш ва сотиб олиш
“О” афзаллик	Янги заводлар, асбоб-ускуналар, маркетинг тармоқларини шакллантириш орқали компанияда мулкчиликнинг ўзига хос афзалликларини шакллантириш	Компаниядаги мулкчиликнинг муайян афзалликларини тезда рўёбга чиқариш мумкин, лекин ташқи эгалик ҳукуқи устунлигини ҳам қўлга киритиш мумкин
“Л” афзаллик	Заводнинг жойлашув устунлиги компания томонидан қўлланилувчи “О” устунлиги билан жуда яхши мос келиши мумкин	Мақсадли манзилни тезда киритиш ва бу жойда “О” устунлигига эга бўлиш
“И” афзаллик	Ўрта маҳсулот бозорининг муваффақиятсизлигидан келиб чиқувчи юқори транзакция харажатларини бартараф этиш	Хизмат вақтидаги чекловларни бартараф этиш учун жадал интернализация усули

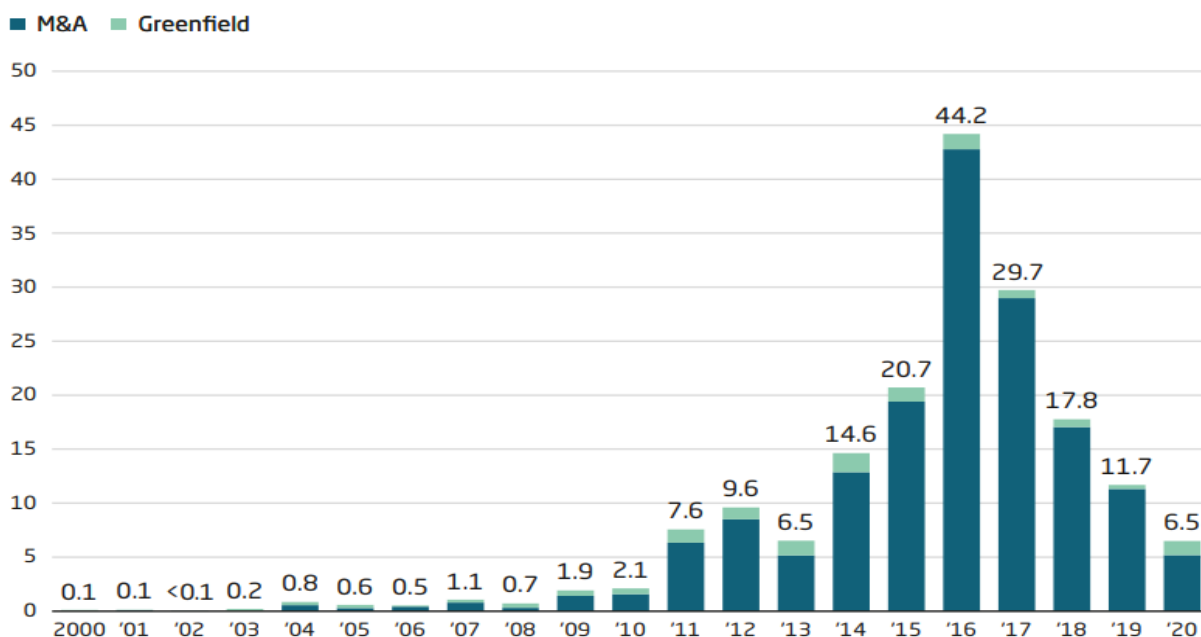
Шунга кўра, Хитой назарида бу ўз манфаати учун ихтиёрий мажбурий юқори даромадли бозорларга киришни белгилайди⁷.

⁵ Муаллиф ишланмаси.

⁶ Муаллиф ишланмаси.

⁷ Daniel Gros, The Myth of China’s Forced Technology Transfer, Project Syndicate (Nov. 8, 2018)

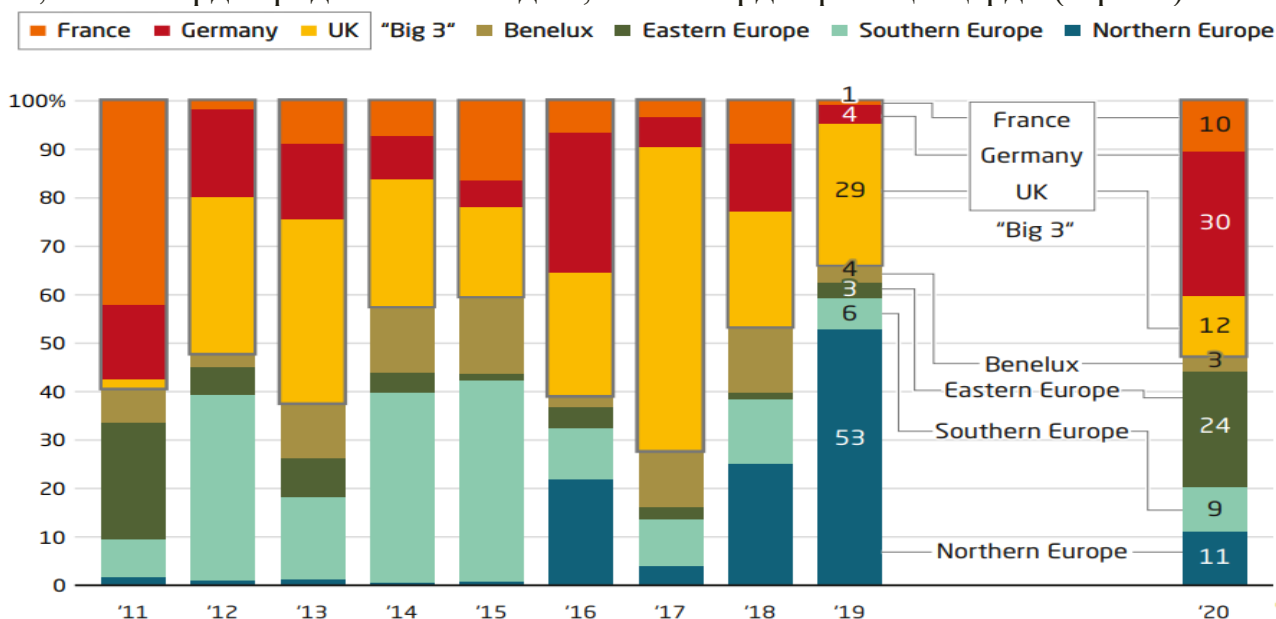
<https://www.project-syndicate.org/commentary/myth-of-forced-technology-transfer-china-by-daniel-gros-2018> [archived Aug. 10, 2021]

Манба: Rhodium Group

2-расм. ЕИ-27 ва Буюк Британиянинг Хитойда амалга оширилган тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар йиллик қиймати, млрд.евро⁸

Пандемия натижасида Европа Иттифоқи-27 ва Буюк Британияда яқунланган Хитойнинг тўғридан-тўғри хорижий инвестициялари ўтган йилги 11,7 миллиард евродан 2020 йилда 6,5 миллиард еврога қисқарди (2-расм).

3-расм. Мамлакатлар гуруҳи бўйича Европа Иттифоқи-27 ва Буюк Британияда тўлдирилган Хитойнинг тўғридан-тўғри хорижий инвестициялари, 2011–2020⁹

⁸ Манба: Rhodium Group маълумотлари асосида тузилган.

⁹ Rhodium Group. The “Big 3” includes France, Germany, and the UK. “Benelux” includes Belgium, Netherlands, and Luxembourg. “Eastern Europe” includes Austria, Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Poland, Romania, and Slovakia. “Southern Europe” includes Croatia, Cyprus, Greece, Italy, Malta, Portugal, Slovenia, and Spain. “Northern Europe” includes Estonia, Denmark, Finland, Ireland, Latvia, Lithuania, and Sweden. © MERICS/RHG Source: Rhodium Group. “Benelux” includes Belgium, Netherlands, and Luxembourg. “Eastern Europe” includes Austria, Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Poland, Romania, and Slovakia. “Southern Europe” includes Croatia, Cyprus, Greece, Italy, Malta, Portugal, Slovenia, and Spain. “Northern Europe”

Саёҳат чекловлари ва ўзгарган ички иқтисодий шароитларга дуч келган баъзи хитойлик инвесторлар йирик операцияларни якунлашдан воз кечдилар. Масалан, йирик автомобиль ишлаб чиқарувчи FAW Group Италия юк машиналари ишлаб чиқарувчиси Ivecoни 2,6 миллиард еврога сотиб олиш бўйича музокараларни тўхтатди ва Bank of China Ирландияда жойлашган Гоодбодй Сток (Goodbody Stock brokers) брокерларини 132 миллион еврога сотиб олишдан воз кечди¹⁰.

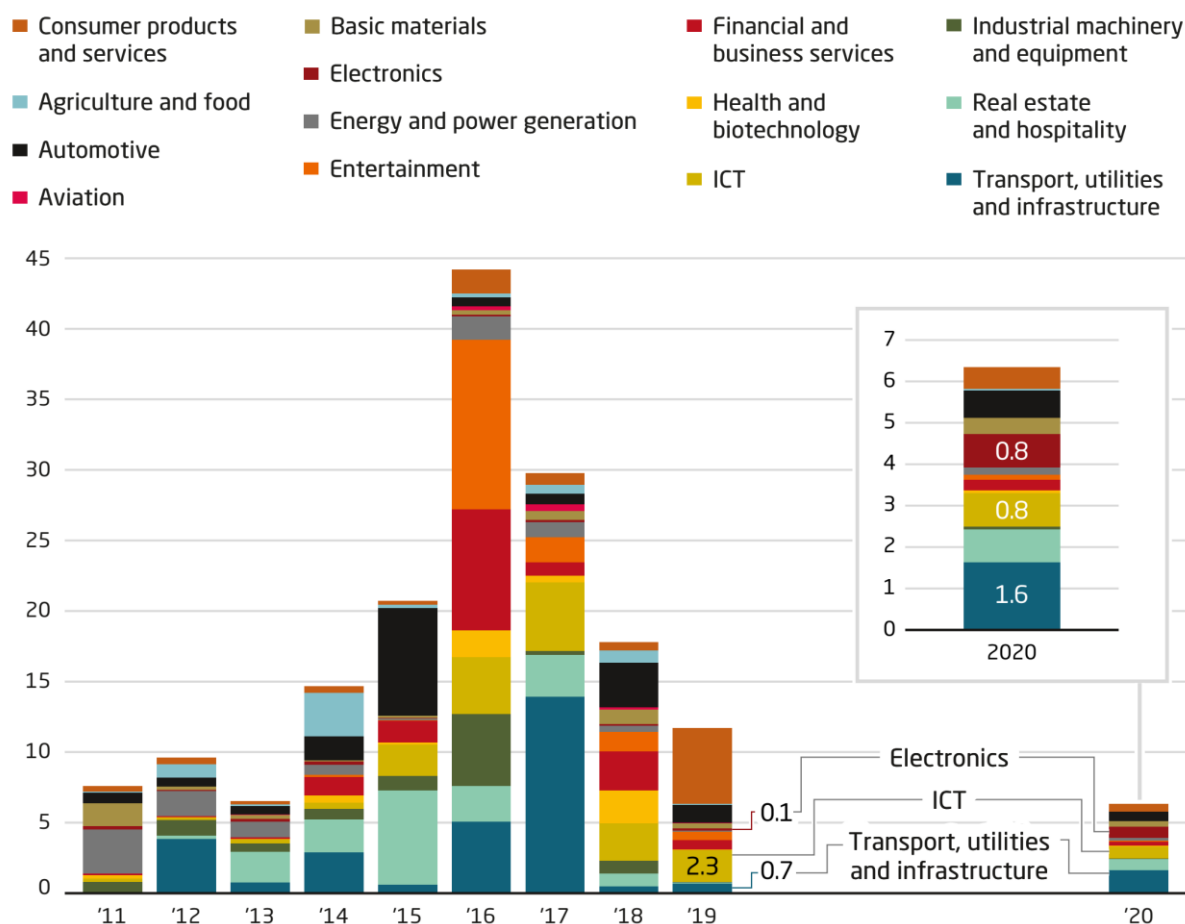
“Катта учлик” ка кирувчи Европа мамлакатлари иқтисодиёти 2020 йилда Хитой сармоясининг асосий йўналиши бўлиб, улар умумий инвестицияларнинг ярмидан кўпи ёки 53 фоизини олган (3-расм), бу юқори даражадаги келишувлардан кейин нормал ҳолатга қайтиш ҳисобланади. Шимолий Европа минтақасида (Болтиқбўйи давлатлари, Скандинавия ва Ирландия) ўтган йили, Германия ҳозиргача Хитой сармоясининг энг йирик олувчиси эди, уларнинг аксарияти бирмунча кичик операциялардан иборат эди. Учинчи ўринни эгаллаган Буюк Британияга Хитойдан кирувчи инвестициялар ҳажми 77 фоизга қисқарди, бу қарийб ўн йил давомидаги энг паст кўрсаткич ҳисобланади.

Хитойнинг кейинги бозор тадқиқот тузилмаларини қуйидаги йўналишлар сифатида ўрганиш мумкин. Шунга қарамай, АКТ сектори оммабоплигича қолди ва умумий секторнинг 18 фоизини жалб этди. 2020 йилнинг диққатга сазовор хусусияти АКТ инвестициялари яшил майдонларни сотиб олишга қанча миқдорда йўналтирилганлиги эди; асосий мисоллар Буюк Британия ва Венгриядаги юқорида айтиб ўтилган Huawei R&D марказлари ва Ирландиядаги ByteDance’s TikTok маълумотлар марказидир (4-расм). Электроника инвестиция қиймати бўйича учинчи йирик сектор ҳисобланади. Бу борадаги битимларга қуйидагилар киради: Универсал Universal Scientific Industrial’s компанияси Франциянинг Asteelflash Group компаниясини (395 миллион евро) ва Jiangsu Riying Electronics’ компаниясининг Германиядаги Elektromechanische Schaltsensoren EMS GmbH компаниясини сотиб олиши (171 млн.евро).

Истеъмол товарлари ва хизматлари	Асосий материаллар	Молиявий ва бизнес хизматлари	Саноат машиналари ва ускуналари
Қишлоқ хўжалиги ва озиқ-овқат	Электр энергияси ва энергия ишлаб чиқариш	Соғлиқни сақлаш ва биотехнология	Кўчмас мулк ва меҳмондўстлик
Автомобилсозлик			
Авиация	Қишлоқ хўжалиги ва озиқ-овқат		Транспорт, коммунал хизматлар ва инфратузилма

includes Estonia, Denmark, Finland, Ireland, Latvia, Lithuania, and Sweden.

¹⁰ <https://rhg.com/wp-content/uploads/2021/06/MERICSRhodium-GroupCOFDIUpdate2021.pdf>

4-расм. Хитойнинг Европа Иттифоқи-27 ва Буюк Британияда sanoat бўйича тўғридан-тўғри хорижий инвестициялари, 2000-2020 йиллар¹¹

Диссертациянинг “Ўзбекистоннинг ривожланаётган бозорига тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар таъсирининг таҳлили” деб номланган иккинчи бобида Ўзбекистоннинг 28 йил давомидаги умумий инвестицион капитали ва экспорт савдоси ҳажми тенденцияси, экспорт савдоси ҳажми бўйича Ўзбекистон ялпи ички маҳсулотига, умумий инвестиция капиталига таъсири, миллий ишсизлик даражаси мустақил эмпирик таҳлил қилинган, оддий энг кичик квадратлар (OLS) ёрдамида янги натижалар олинган регрессия усули авторегрессив модель коэффицентлари қиялигини баҳолаш учун ва тахминий регрессия модели ЯИМ бўйича тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар баҳоланувчи натурал логарифмлардан фойдаланган ҳолда функционал шаклда ифодаланган.

Ўзбекистон ялпи ички маҳсулоти, экспорт савдоси ҳажми, умумий инвестицион капитал ва миллий ишсизлик даражасига тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг таъсири текширилиб, уларнинг таъсир даражаси ўрганилди.

¹¹ Rhodium Group. The “Big 3” includes France, Germany, and the UK. “Benelux” includes Belgium, Netherlands, and Luxembourg. “Eastern Europe” includes Austria, Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Poland, Romania, and Slovakia. “Southern Europe” includes Croatia, Cyprus, Greece, Italy, Malta, Portugal, Slovenia, and Spain. “Northern Europe” includes Estonia, Denmark, Finland, Ireland, Latvia, Lithuania, and Sweden. © MERICS/RHG Source: Rhodium Group. “Benelux” includes Belgium, Netherlands, and Luxembourg. “Eastern Europe” includes Austria, Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Poland, Romania, and Slovakia. “Southern Europe” includes Croatia, Cyprus, Greece, Italy, Malta, Portugal, Slovenia, and Spain. “Northern Europe” includes Estonia, Denmark, Finland, Ireland, Latvia, Lithuania, and Sweden.

Формулада (i) маълум бир мамлакатни, (j) эса маълум бир йилни ифодалайди. Икки логарифмик модель учун ўзгарувчан коэффициентларнинг иқтисодий аҳамияти жуда аниқ. α – кесишувчи атама. β ЯИМ, экспорт савдоси, умумий инвестицион капитал, миллий ишсизлик даражасининг тўғридан-тўғри хорижий инвестицион эластиклик коэффициентларини ифодалайди да (e) – тасодифий бузилиш атамаси.

Баҳолаш учун Стата16 дастуридан фойдаланиб, статистик аҳамиятлилик даражаси 5 % моделда бир хилда белгиланади. 1992 йилдан 2019 йилгача бўлган даврда жами 28 та кузатув киритилган бўлиб, тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг ЯИМ, экспорт савдоси, умумий инвестиция капиталли, Ўзбекистон миллий ишсизлик даражасига таъсирини аниқлаш учун 4 та модель баҳоланган.

1-моделни баҳолаш:

1-моделда ЯИМ бўйича тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни баҳолаш қуйидаги функционал шаклда ифодаланади:

1-модель:

$$\ln \text{GDP}_{ij} = \alpha_1 + \beta_1 \ln \text{FDI}_{ij} + e_1$$

Баҳолаш натижаси қуйидаги 2-жадвалда келтирилган.

2-жадвал

1992 йилдан 2019 йилгача ялпи ички маҳсулот бўйича тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг OLS баҳоси, коэффициент¹²

(1-модель) lnGDP				
Ўзгарувчи	Коэффициент	t	P> t	Std. Err
Ln FDI	0.4442	8.72	0.000	0.0509
_cons	15.3292	15.47	0.000	0.9907
Adj R ²	0.7355			
F(1, 26)	76.09			
prob>F	0.0000			

2-моделни баҳолаш:

2-моделда экспортдаги тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар бўйича баҳо қуйидаги функционал шаклда ифодаланади:

2-модель:

$$\ln \text{EXP}_{ij} = a_2 + b_2 \ln \text{FDI}_{ij} + e_2$$

Баҳолаш натижаси қуйидаги 3-жадвалда келтирилган.

3-жадвал

1992 йилдан 2019 йилгача экспорт бўйича тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг OLS баҳоси, коэффициент¹³

(2-модель) ln EXP				
O'zgaruvchi	Koeffitsiyent	t	P> t	Std. Err
Ln FDI	0.3907	11.96	0.000	0.0327
_cons	14.9021	23.44	0.000	0.6357
Adj R ²	0.8402			
F(1, 26)	142.96			
prob>F	0.0000			

¹² Муаллиф томонидан Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари асосида таҳлил қилинган.

¹³ Муаллиф томонидан Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари асосида таҳлил қилинган.

2011 йилдан 2019 йилгача Хитой ва Марказий Осиё мамлакатларида тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар, импорт ва экспорт савдоси панели маълумотларига асосланиб, мазкур тадқиқотда тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар, импорт ва экспорт савдолари ўртасидаги муносабатлар эмпирик таҳлил қилинди. Моделнинг ўзгарувчилари Хитойнинг тўғридан-тўғри хорижий инвестициялари (йил якуни баланси), экспорт савдо қиймати (EX) ва Марказий Осиё мамлакатларига импорт савдо қиймати (ИМ). Кесма маълумотлар сифатида Қозоғистон (KZA), Ўзбекистон (UZB), Қирғизистон (KYR), Туркменистон (TUR) ва Тожикистон (TAJ) қўлланилади. Ўзгарувчан маълумотлар асосан “Хитой статистик йилномаси” (2012-2020) ва “Хитойнинг тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар бўйича 2019 статистик бюллетени” дан олинган. Модель эҳтиёжларига кўра, ўзгарувчан маълумотларнинг табиий логарифми олинган.

4-жадвал

Марказий Осиё мамлакатларида Хитой тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларининг импорт ва экспорт савдосига таъсирини текшириш натижалари, коэффициент¹⁴

Мамлакат	1-модель	2-модель
KZA	0.4083*** (0.0935)	0.3455** (0.1555)
UZB	0.1965** (0.0736)	0.2581*** (0.0740)
KYR	-0.6708*** (0.0817)	-0.1641** (0.0746)
TUR	0.0628 (0.2729)	-0.0583 (0.6864)
TAJ	-0.4505*** (0.1470)	0.1645*** (0.0446)
Марказий осия	0.3361* (0.1069)	0.2188* (0.1056)

Юқоридаги жадвалга кўра, Марказий Осиёга Хитойнинг тўғридан-тўғри хорижий инвестициялари савдони яратиш тури бўлиб, регрессия таҳлили натижалари 5 % аҳамиятлилик тестидан ўтган. Ўрта Осиёга Хитойнинг тўғридан-тўғри хорижий инвестициялари ҳажмининг ҳар 1 %га ошиши учун Хитойнинг Марказий Осиёга импорт савдоси ва экспорт савдоси мос равишда 0,34 % ва 0,22 % га ошади. Умуман, Хитойнинг Марказий Осиёдаги тўғридан-тўғри хорижий инвестициялари импорт ва экспорт савдосига сезиларли таъсир кўрсатади.

Туркменистондан ташқари ҳар бир давлат нуқтаи назаридан, Хитойнинг тўғридан-тўғри хорижий инвестициялари ва Қозоғистон, Ўзбекистон,

¹⁴ Муаллиф томонидан Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари асосида таҳлил қилинган.

Қирғизистон ва Тожикистонга импорт ва экспорт савдосининг регрессия натижалари 5 %лик аҳамиятлилик синовидан ўтган. Регрессия натижаларининг иқтисодий маъносидан келиб чиқадиганлса, Қозоғистон ва Ўзбекистонга Хитой тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларининг ҳар 1 %га ошиши учун импорт савдоси ҳажми 0,41 % ва 0,19 % га, экспорт савдоси эса 0,35 %, 0,26 % га ошади.

5-жадвал

Марказий Осиё мамлакатларида Хитой тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларининг импорт ва экспорт савдосига таъсирининг эмпирик таҳлили, коэффициент¹⁵

Мамлакат	Коэффициент (β_1)	Импорт самараси	Коэф. (β_2)	Экспорт самараси
KZA	0.4083	яратиш	0.3455	яратиш
UZB	0.1965	яратиш	0.2581	яратиш
KYR	-0.6708	алмаштириш	-0.1641	алмаштириш
TUR	/	/	/	/
TAJ	-0.4505	алмаштириш	0.1645	яратиш
Марказий Осиё	0.3361	яратиш	0.2188	яратиш

Хитойнинг Қирғизистонга тўғридан-тўғри киритилишининг ҳар 1 %га ошиши учун импорт савдоси ва экспорт савдоси мос равишда 0,67 % ва 0,16 % га камаяди. Хитой инвестициялари Тожикистонга тўғридан-тўғри киритилишининг ҳар 1 %га ошиши учун импорт савдоси ҳажми 0,45 %га қисқаради ва экспорт савдоси ҳажми 0,16 %га ошади.

Умуман, тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар мамлакатнинг иқтисодий ўсиши ва бозорнинг кенгайишига ижобий таъсир кўрсатади. Муаллифнинг хулосаси Ўзбекистонда унинг аниқлигини тасдиқлайди. Ўзбекистон учун тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар зарур, деган фикрга кўра, муаллиф қуйидагиларни тавсия қилади:

тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жорий этишга ёрдам берувчи сиёсатни шакллантириш. Бундай сиёсат изчил, самарали ва амалда бўлиши керак. Баъзи асосий сиёсатлар биринчи навбатда (пилот лойиҳаси сифатида) соҳада синаб кўрилиши керак ва сиёсатнинг амалга оширилишини яхшилаш учун сиёсатни амалга ошириш таъсирига мос равишда қайта кўриб чиқилиши керак;

маҳаллий саноатга тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар таъсирининг олдини олиш. Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жорий қилишда хусусий инвестициялар ва давлат инвестициялари аниқланиши керак. Ўзбекистон учун тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар капитал эҳтиёжлари

¹⁵ Муаллиф томонидан Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари асосида таҳлил қилинган.

ва технологик инновациялар учун ички инвестицияларга қўшимча бўлиши керак;

инвестицион муҳитни яхшилаш. Қонунлар ва меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар шаффофлигини ошириш, инсон капиталини ривожлантиришга кўмаклашиш, бозор ликвидлигини яхшилаш ва стандартлаштирилган капитал бозорини ривожлантириш зарур.

Диссертациянинг “Ўзбекистонда иқтисодий ўсишнинг тизимли катализацияси учун тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш орқали рақобатбардош бозор йўналишларини кенгайтириш” номли учинчи бобида Ўзбекистонда турли истиқболли маркетинг тадқиқотлари йўналишлари бўйича таклифлар берилди. Ўзбекистон ва Евроосиё иқтисодий иттифоқига аъзо давлатлар ўртасидаги савдо рақобатбардошлиги ва савдо тўлдирувчанлиги таҳлили учун 4 та индексда жорий иқтисодий муносабатлар таҳлил қилинди.

6-жадвалга кўра, Ўзбекистон ва Евроосиё иқтисодий иттифоқига аъзо давлатлар ўртасидаги Евроосиё иқтисодий иттифоқи (ЕИИ) 30 дан ортиқ ва мамлакатлар ўртасида фарқлар мавжуд. Бу ҳолат кўрсатадики, Ўзбекистон ва Евроосиё иқтисодий иттифоқига аъзо мамлакатлар товар экспорти тузилмасида маълум даражада ўхшашлик мавжуд, экспорт товарлари бир бозорда рақобатбардош ҳисобланади.

6-жадвал

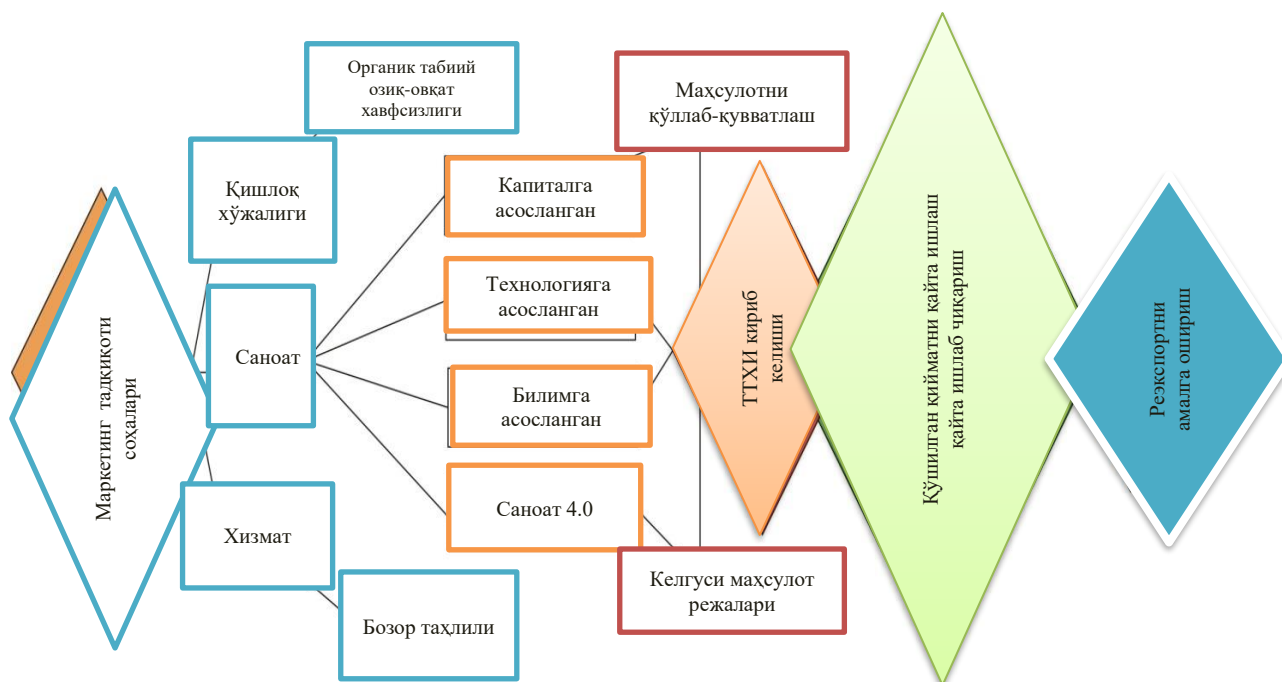
Ўзбекистон ва Евроосиё иқтисодий иттифоқига аъзо давлатлар ЕИИ¹⁶

YEAR	UZE-EAEU	UZB-ARM	UZB-BLR	UZB-KAZ	UZB-KGZ	UZB-RUS
2010	38.36	64.86	70.06	36.60	39.33	35.46
2011	43.67	63.34	70.07	43.88	42.31	40.43
2012	38.20	74.21	61.28	36.15	60.49	35.40
2013	46.85	58.66	66.04	39.65	67.70	45.06
2014	48.27	56.91	65.28	40.15	62.91	46.66
2015	45.60	61.27	53.31	42.76	59.56	43.61
2016	58.02	49.51	58.77	49.23	68.25	57.36
2017	55.50	45.54	54.57	42.10	70.79	55.65
2018	64.13	47.61	70.05	48.59	63.30	64.60
2019	53.95	40.22	52.22	39.39	72.45	54.20

Манба: UN Comtrade Database (<https://comtrade.un.org/>), calculated by the author.

2010-2019 йиллардаги ривожланиш тенденциялари нуктаи назаридан, UZB-ARM ва UZB-BLR ECI ўзгарувчан пасайиш тенденцияси кузатилди. UZB-RUS, UZB-KAZ ва UZB-KGZнинг ESI ўзгарувчан ўсиш тенденцияси кузатилди. Шунингдек, тадқиқотда Ўзбекистонда энг самарали иқтисодий йўналишлар амалга оширилиши лозим бўлган маркетинг тадқиқотлари йўналишларининг оқибатларини ўрганилди. Ўзбекистон иқтисодиётида ўтиш даври сифатида озик-овқат хавфсизлиги дастури, саноат 4.0 ва хизмат кўрсатишга асосланган иқтисодиёт соҳаларида кенг кўламли ислоҳотларни ишлаб чиқиш ва ўтказиш тавсия қилинди (5-расм).

¹⁶ Манба: UN Comtrade Database (<https://comtrade.un.org/>), calculated by the author.

5-расм. Ўзбекистоннинг маркетинг тадқиқотлари йўналиши бўйича барқарор рақобатдош устунликлар¹⁷

Бу ерда кузатувлар давомийлиги 21 йилни ташкил этиб, ўзгарувчиларнинг ўртача арифметик қийматлари, стандарт оғишма ҳамда энг қуйи ва юқори қийматлари акс этган.

7-жадвал

Ўзбекистонга жалб этилган тўғридан-тўғри инвестицияларнинг маҳаллий иқтисодийёт таракқиётига таъсирини ифодаловчи тасвирий статистикаси (2000-2021 йиллар)¹⁸, коэффициент¹⁹

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
eksport_ml~m	21	10252.47	4689.42	2988.4	17458.68
import_mlr~m	21	10240.84	6309.868	2712	24292.32
investitts~m	21	41452.53	61513.69	744.5	210195.1
sanoat_~som	21	80998.1	105317.8	1888.9	367078.9
yaim_mlrdsom	21	152006.7	180400.2	3255.6	602551.4
qx_mlrd_xom	21	40687.31	46782.74	978.5	151250.9
sanoat_~dsom	21	40317.44	54709.27	658.6	190216.5
xizmatlar_~m	21	56592.23	64419.28	1210.9	216711.7

Муаллиф мазкур ўзгарувчилар ўртасидаги муносабатни ўрганишда қуйидаги натижаларга эътибор қаратиши лозим. Жадвалдан кузатиш мумкинки, деярли барча ўзгарувчилар статистик жиҳатдан аҳамиятли бўлиб,

¹⁷ Муаллиф ишланмаси.

¹⁸ STATA 16.0 дастури воситасида муаллиф ҳисоб-китоблари.

¹⁹ Муаллиф томонидан Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари асосида таҳлил қилинган.

Ўзбекистонга жалб этилган инвестицияларнинг ҳиссаси иқтисодиёт тармоқларининг ривожланиши ўртасида тўғри боғлиқликни қайд этмоқда (8-жадвал).

8-жадвал

Ўзгарувчиларнинг Пирсон корреляция коэффиценти ва унинг қийматлари²⁰

	invest~m	eksport~m	san~som	qx_mlr~m	san~dsom	xizmat~m	yaim_m~m
investitts~m	1.0000						
eksport_ml~m	0.6363 0.0019	1.0000					
sanoat_~som	0.9959 0.0000	0.6724 0.0008	1.0000				
qx_mlr_d_xom	0.9516 0.0000	0.7244 0.0002	0.9739 0.0000	1.0000			
sanoat_~dsom	0.9966 0.0000	0.6620 0.0011	0.9996 0.0000	0.9717 0.0000	1.0000		
xizmatlar_~m	0.9648 0.0000	0.7340 0.0002	0.9832 0.0000	0.9976 0.0000	0.9817 0.0000	1.0000	
yaim_mlrdsom	0.9743 0.0000	0.7154 0.0003	0.9898 0.0000	0.9961 0.0000	0.9884 0.0000	0.9987 0.0000	1.0000

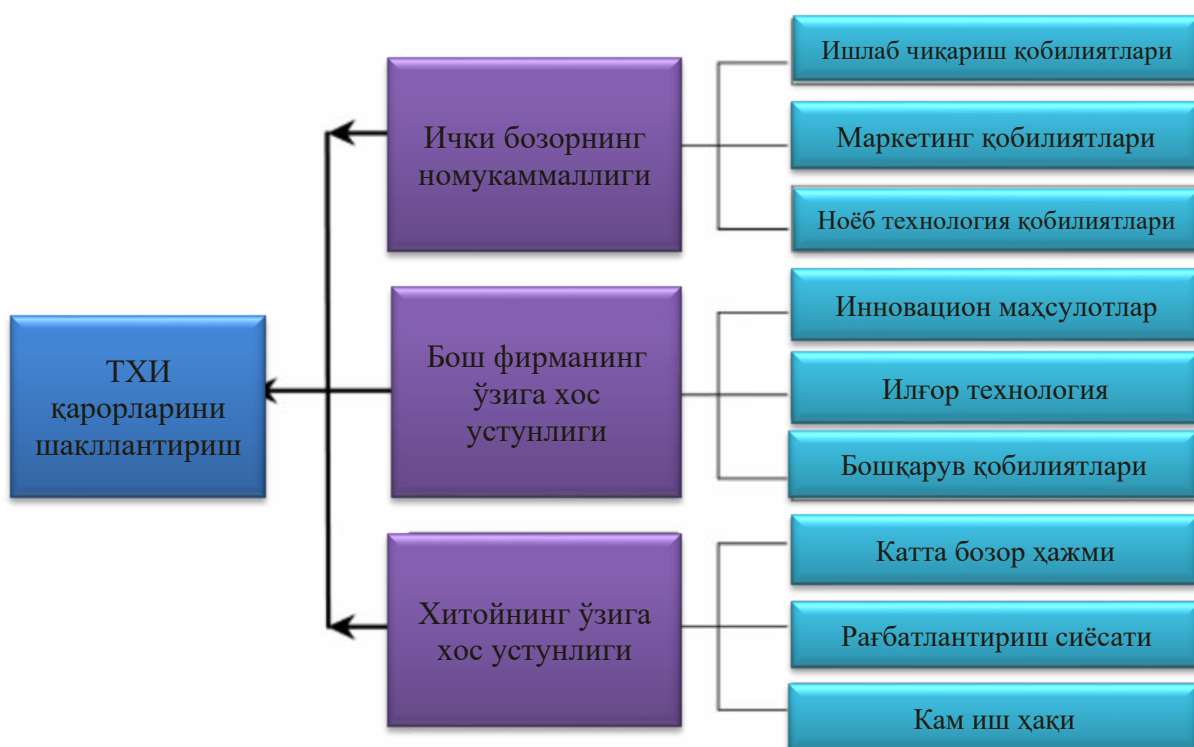
Шу билан бирга, тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар кириб келганидан кейинги рақобат босими маҳаллий компанияларни қўшиш ва қайта ташкил этиш орқали ўз кўлами ва кучини ошириш, саноатни ташкил этиш тузилмасини оптималлаштиришни жадаллаштириш, саноатнинг миқёси ва операцион самарадорлигини оширишга мажбур қилди.

Биргаликда бу топилмалар тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар бўйича янги тадқиқот йўналишларини аниқлаш бўйича кучли тавсияларни қўллаб-қувватламайди, бевосита бандлик имкониятларини яратади ва бандлик кўламини кенгайтиради (6-расм).

Умуман, тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар киришининг бандликка таъсирини тўғридан-тўғри ва билвосита таъсирларга ажратиш мумкин. Тўғридан-тўғри таъсир тўғридан-тўғри иш ўринларини яратиш ва капиталнинг органик таркибини ошириш орқали бандлик кўламига таъсир кўрсатади. Билвосита таъсирлар тармоқлараро алоқалар ва горизонтал рақобат таъсири орқали бандлик кўлами ва сифатига таъсир кўрсатади.

Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни қабул қилиш ва улардан фойдаланиш, шунингдек, соддалаштирилган ва шаффоф ҳуқуқий тизимни шакллантириш бўйича янги қонунчиликни либераллаштириш давлат сиёсатининг бир қисми ҳисобланади.

²⁰ STATA 16.0 дастури воситасида муаллиф ҳисоб-китоблари.

6-расм. Хитойнинг тўғридан-тўғри хорижий инвестиция қарорларини шакллантириш бўйича маркетинг стратегияси²¹

Шу нуқтаи назардан, муаллиф маркетинг тадқиқотлари соҳасининг асосий йўналишларида қуйидагиларни ҳисобга олишни таклиф қилади:

- бозор механизмларини жорий этиш;
- илгари фаолияти тўхтатиб қўйилган ишлаб чиқаришларни қайтадан очиш;
- халқаро қўшилиш ва бизнесни қўшиб олишни тўлиқ либераллаштириш;
- капитал бозорларини либераллаштириш (7-расм).

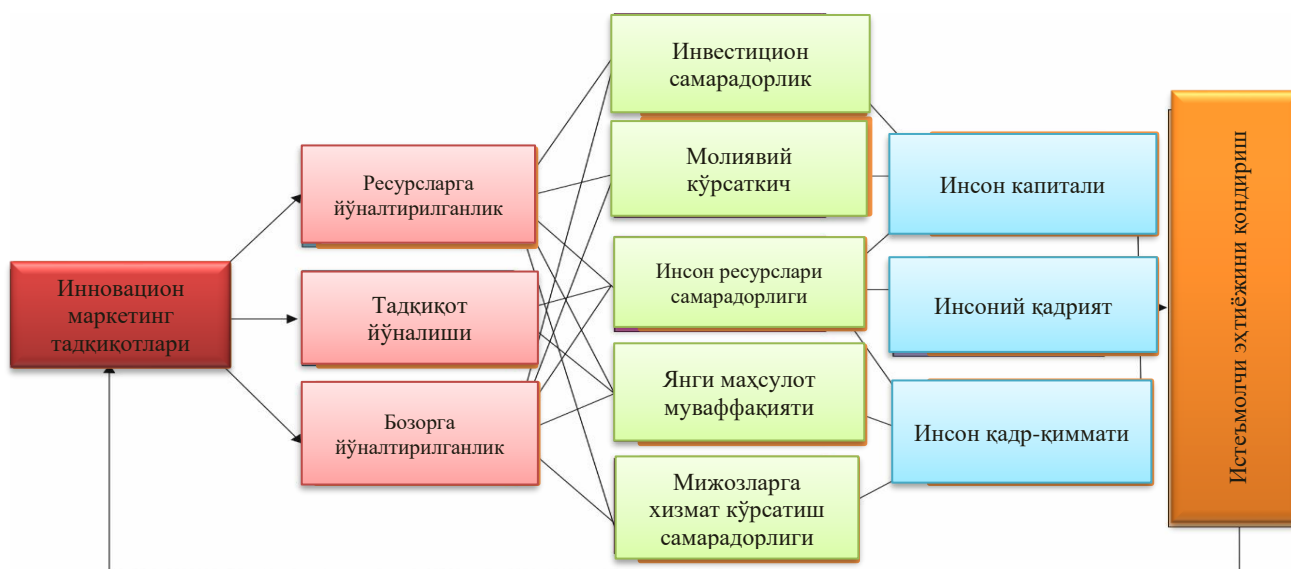
Ривожланаётган Ўзбекистонда иқтисодий ривожлантириш ва юксалтириш, аҳоли даромадларини ошириш ва аҳоли бандлигини таъминлаш манбаи сифатида тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ҳажмини оширишга алоҳида эътибор қаратилаётганини яна бир таъкидлаш лозим. Бу борада ривожланаётган мамлакатлар иқтисодий учун тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг умумий ижобий таъсири яхши ўрганилган. Тадқиқотга кўра, қуйидаги тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар бозори йўналишларини ажратиб кўрсатиш мумкин:

янги технологияларни ишга тушириш, инновацияларни мамлакатга олиб кириш;

- инсон капиталини шакллантиришга ҳисса қўшиш;
- халқаро савдо интеграциясини ривожлантириш;
- рақобатбардош бизнес муҳитини шакллантириш.

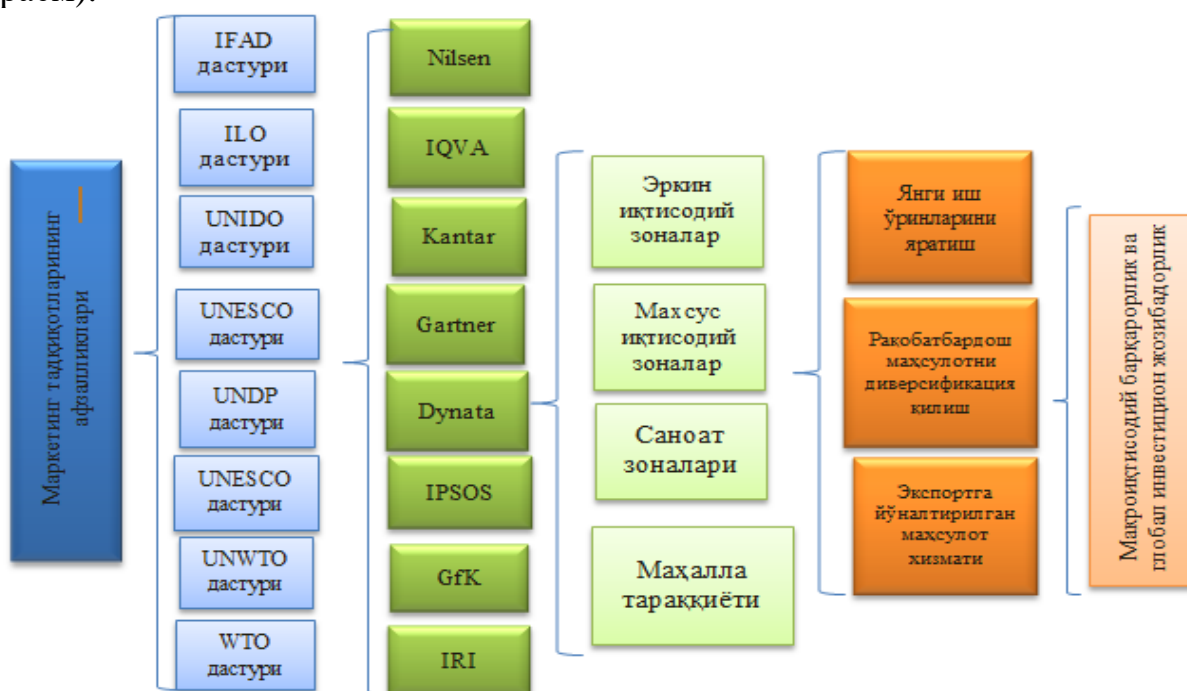
эркин иқтисодий зоналарга инвестицияларни жалб этиш ҳамда яхши ишлаб чиқилган ва экспортга йўналтирилган янги маҳсулотларни ишлаб чиқариш ва қайта ишлаш.

²¹ Муаллиф ишланмаси

7-расм. Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш орқали инновацион бозор тадқиқоти йўналишлари²²

Интеграцияни аниқлашнинг қуйидаги ёндашувларини ўрганиш мақсадли йўл харитасидаги самарали маркетинг тадқиқотларини кўрсатади. Муаллифнинг фикрича, халқаро ҳамкорлик доирасида узоқ муддатли макроиқтисодий барқарорлик ва инвестицион жозибадорлик Ўзбекистоннинг барча тармоқлари фаолияти самарадорлигига ижобий таъсир кўрсатади (8-расм).

8-расм. Ўзбекистоннинг тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш орқали бозорни ўрганиш йўналишлари бўйича истиқболли йўл харитаси²³

²² Муаллиф ишланмаси.

²³ Муаллиф ишланмаси

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида” ги фармони ва уни 2022 йилда амалга ошириш бўйича миллий иқтисодий ислоҳ қилиш борасида ташқи савдони либераллаштириш, тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини чуқур қайта ишлашни ташкил этиш ҳамда ҳудудларни жадал ривожлантиришни таъминлаш бўйича маркетинг тадқиқотларини амалга ошириш бўйича йўл харитаси ишлаб чиқилган (8-расм). Унга кўра, инсон қадрини юксалтириш ва миллий иқтисодий жадал ривожлантириш ҳамда юқори ўсиш суръатларини таъминлашга оид ислоҳотлар қамраб олинади.

ХУЛОСА

Ўзбекистон иқтисодий тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг таъсири бўйича маркетинг тадқиқоти натижалари кўрсатадики, даромад даражаси кутилганидан кўра мураккаброқ мамлакатлар экспорти тезроқ ривожланади. Шунинг учун ўсиш товар ва хизматлар тўпламини янада кенгрок ва тобора мураккаб ишлаб чиқариш учун ноу-хауни диверсификация қилиш жараёни билан таъминланиши мумкин. Ўзбекистоннинг энг йирик товарлар экспортини мос равишда ўртача ва паст мураккабликдаги маҳсулотлар, қазилма бойликлари ва минераллар ташкил этади.

Тадқиқот жараёнида тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар киритиш усуллари таснифланган ҳамда Трансчегаравий қўшилиш ва харидлар парадигмаси асосланган:

1. Мамлакатлар гуруҳи бўйича Европа Иттифоқининг 27 ва Буюк Британияга Хитойнинг тўғридан-тўғри хорижий инвестициялари таъсири тадқиқ этилган.

2. Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг Ўзбекистон ялпи ички маҳсулоти, экспорт савдоси ҳажми, умумий инвестицион капитал ва миллий ишсизлик даражасига таъсири аниқланган.

3. Ўзбекистон ялпи ички маҳсулот бўйича тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар миқдори OLS моделда баҳоланган.

4. Маркетинг фаолиятига хорижий инвестиция киритиш фаолиятидан келувчи оқим йўналишлари таклиф этилган.

5. Маркетинг харажатлари дастурини шакллантиришда долзарб мақсадлар ва қатор тадбирлар ишлаб чиқилган.

6. Ўзбекистонда кўчатчилик саноатидаги саноат тузилмаси ва ҳудудий алмашув рақобати билан боғлиқ муносабатлар эконометрик таҳлил қилинган.

7. Ўзбекистон ва Евроосиё иқтисодий иттифоқига аъзо давлатлар билан савдо-иқтисодий муносабатларининг ҳозирги кун натижалари таҳлил қилинган.

8. Ўзбекистонга жалб этилган тўғридан-тўғри инвестицияларнинг маҳаллий иқтисодий тараққиётга таъсири OLS модели асосида ўрганилган.

9. Ўзбекистоннинг маркетинг тадқиқотлари йўналиши бўйича барқарор рақобатдош устунликлар гуруҳланган.

10. Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш орқали инновацион бозор тадқиқоти йўналишлари таклиф этилган.

11. Ўзбекистонда тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш орқали бозорни ўрганиш йўналишлари бўйича истиқболли йўл харитаси ишлаб чиқилган.

Умуман, тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар мамлакатнинг иқтисодий ўсиши ва бозорнинг кенгайишига ижобий таъсир кўрсатади. Ўзбекистон учун тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар зарур, деган фикрга кўра, қуйидагилар тавсия қилинади:

тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жорий этишга ёрдам берувчи сиёсатни шакллантириш. Бундай сиёсат изчил, самарали ва амалда бўлиши керак. Баъзи асосий сиёсатлар биринчи навбатда лойиҳа соҳада синаб кўрилиши керак ва сиёсатни амалга ошириш самарадорлигини ошириш учун уларни амалга ошириш қараб қайта кўриб чиқилиши керак;

маҳаллий саноатга тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар таъсирининг олдини олиш. Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жорий этишда хусусий инвестициялар ва давлат инвестициялари аниқланиши керак. Ўзбекистон учун тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар капиталга эҳтиёжлар ва технологик инновациялар учун ички инвестицияларга қўшимча бўлиши керак;

инвестицион муҳитни яхшилаш. Қонунлар ва меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар шаффофлигини ошириш, инсон капиталини ривожлантиришга кўмаклашиш, бозор ликвидлигини яхшилаш ва стандартлаштирилган капитал бозорини ривожлантириш керак;

Хитойнинг тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларини жорий этиш натижалари бозорни босқичма-босқич очиш, илгари суришдан олдин пилот лойиҳалари, сиёсатга раҳбарлик қилиш ва ҳуқуқий ҳимоя асосида амалга оширилади. Бундай тажрибалар кўплаб ривожланаётган мамлакатлар учун маълумот беради;

UNIDO томонидан энергия самарадорлиги ва яшил иқтисодий сиёсатни ҳал этиш учун технологияга асосланган иқтисодий ривожланиш режаси мамлакатнинг барча иқтисодиёт тармоқларида қўлланилиши керак;

таълим, илм-фан ва тадбиркорлик сектори субъектларининг интеграциялашуви учун тақлиф этилаётган бозор тадқиқотининг инновацион йўналишлари энг яхши натижа ва режаларни бир мақсадда, миссияни ҳатто иқтисодий ўсишда “миллий ҳаракат” шаклида ҳам топиши керак;

Ўзбекистонда тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш орқали бозорни ўрганиш йўналишлари бўйича истиқболли “Йўл харитаси” тақлиф этилди. У мамлакатдаги пул оқими учун халқаро бизнес ҳамкорларни жалб этиш ва IPSOS, JFK сингари халқаро рейтингдаги иқтисодий ўсиш ҳолатини баҳолаш бўйича янги кун тартибини тақдим этади.

Ўзбекистон ҳудудларида аҳоли сони энг кам бўлган маҳаллий секторларни хорижий бизнес ҳамкорларни интеграциялашган ҳолда тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар таъсирида яхшилашнинг тегишли йўллари муҳокама қилинди. Тақлиф этилаётган янги ишлаб чиқаришни ривожлантириш, ишлаб чиқаришни ихтисослаштириш ва йўналтириш имконияти ҳамда қайта кўриб чиқиш ёки қайта ишлаш афзалликлари мамлакатнинг маҳаллий иқтисодий ривожланиш сиёсатига мос келиши керак.

**ONE-TIME SCIENTIFIC COUNCIL UNDER SCIENTIFIC COUNCIL
AWARDING OF THE SCIENTIFIC DEGREES DSc.03/30.12.2019.I.16.01
AT THE TASHKENT STATE UNIVERSITY OF ECONOMICS**

TASHKENT STATE UNIVERSITY OF ECONOMICS

ZHANG LINGZHI

**IMPROVING MARKETING RESEARCH OF THE IMPACT OF FDI ON
THE ECONOMY OF UZBEKISTAN
(ON THE EXAMPLE OF PRC INVESTMENTS)**

**08.00.07 – Finance, money transactions and credit
08.00.11 – Marketing**

**ABSTRACT
of Doctor of Philosophy (PhD) dissertation in economics**

Tashkent – 2022

The subject of the dissertation of the Doctor of Philosophy is registered in the Higher Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan under the number B2021.4.PhD/Iqt1921.

The dissertation was completed at the Tashkent State University of Economics.

The abstract of the dissertation is available in three languages (Uzbek, Russian, English (resume)) on the website of the Academic Council (www.tsue.uz) and the information-educational portal "Ziyonet"(www.ziyonet.uz)

Supervisor: **Amonboev Mahammadsidik**
Philosophy Doctor of Economics, associate professor

Official opponents: **Khoshimov Elmurod Abdusattarovich**
Doctor of Sciences, Professor

Akhunjonov Umidjon Maxamadumarovich
Philosophy Doctor of Economics

Leading organization: **Tashkent Institute of Finance**

The defense of the dissertation will be held at the meeting of the Academic Council DSc.03.30.12.2020.I.16.02 under the Tashkent State University of Economics on 2022 "____" _____ at _____. (Address: 100003, Tashkent, Islam Karimov str. 49. Tel: (99871) 239-28-72; fax: (99871) 239-43-51; E-mail tdu@tsue.uz)

The dissertation is available at the Information Resource Center of the Tashkent State University of Economics (registered under ____). (Address: 100003, Tashkent, Islam Karimov str., 49. Tel: (99871) 239-28-72; fax: (99871) 239-43-51; E-mail tdu@tsue.uz)

The abstract of the dissertation is distributed on 2022, "____" _____.
(Register Protocol No. ____ dated 2022, "____" _____).

N.H. Jumaev

Chairman of the scientific council
awarding scientific degrees, doctor of
economic sciences, professor

U.V. Gafurov

Secretary of the scientific council that
grants scientific degrees, doctor of
economic sciences, professor

S.K. Khudoykulov

Chairman of the scientific seminar under
the academic council, doctor of economic
sciences, professor

INTRODUCTION (abstract of the dissertation of the Philosophy Doctor (PhD) on Economic Sciences)

Relevance and necessity of the dissertation topic. The globalization of the world economy and the investment attractiveness of countries increase the importance of the investment potential and the level of investment risk, characterized by a combination of a number of important factors. This increases the demand for marketing research on the impact of foreign direct investment on the national economy. "Making investment decisions is one of the most complex, risky and responsible functions in corporate management... Increasing the probability of planned return of funds invested by investors is the task of all participants of the investment market, and the skillful use of marketing and its technologies makes it possible"¹. Economic relations between countries have the characteristics of both cooperation and competition, and with the continuous and deep development of international economic integration, economic relations between countries are getting closer. Both major developed countries and developing countries of the world aim to introduce effective economic mechanisms and quickly move to new stages of development in a competitive environment. At the same time, to ensure such economic development, the implementation of many investment projects will inevitably become the main task of every economic entity.

In the world, scientific research is being conducted in a number of areas related to the improvement of marketing research on the impact of foreign direct investment on the national economy. Determination of innovative forms of introduction of foreign direct investment, assessment of the effectiveness of advanced technologies and capital transfer processes to the receiving country, determination of demand for foreign direct investment and coordination of the structural structure of investments, assessment of risks associated with investment, investment in the economy of the receiving country the use of marketing tools to balance supply and demand in the market, improvement of marketing research to meet the demand for investment in the rapidly changing conditions of the digital economy are among the priority areas of research in this regard.

Serious attention is being paid to the role of foreign direct investment as an important tool in the socio-economic development of New Uzbekistan. For example, in the 26th goal of the development strategy of Uzbekistan for 2022-2026, "it is determined to further improve the investment environment in the country and increase its attractiveness, to take measures to attract 120 billion US dollars, including 70 billion dollars of foreign investments in the next five years"². The effective implementation of these tasks requires the identification of marketing research that is in accordance with the internal characteristics and dependencies of the forms of attracting foreign direct investment to the economy, the use of effective

---

¹ Shchetinina E.A. Marketing substantiation of investment decisions of construction corporations. *Izvestiya vuzov. Investments. Construction. Real estate.* 2019;9(3): 488–501. DOI: 10.21285/2227-2917-2019-3-488-501.

² Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated January 28, 2022 No. PF-60 "On the Development Strategy of New Uzbekistan for 2022-2026". - www.lex.uz

marketing methods in the assessment of factors affecting the mutual balance of demand and supply for investment in leading sectors, international experience and the requirements of national economic development. on the basis of attracting foreign direct investments to the country, development of a prospective road map on the directions of market research, scientific research on the assessment of long-term forecast indicators of the demand for direct foreign investments in Uzbekistan is required.

PF-60 of the President of the Republic of Uzbekistan dated January 28, 2022 "On the development strategy of New Uzbekistan for 2022-2026", PF-6042 dated August 18, 2020 "On additional measures to further develop export and investment potential in the Republic", No. PF-5643 dated January 28, 2019 "On measures to improve the management system in the field of investment and foreign trade", No. PF-5717 dated May 14, 2019 "Measures for the transition to a qualitatively new system of forming and implementing the investment program of the Republic of Uzbekistan on", decrees No. PF-5495 of August 1, 2018 "On measures to radically improve the investment environment in the Republic of Uzbekistan", No. PQ-5233 of August 25, 2021 "On measures to provide investment projects with external infrastructure", 2018 No. PQ-3874 dated July 19, 2018-2019 "On accelerating the implementation of investment and infrastructural projects in 2018-2019 on additional measures", dated June 20, 2018 No. PQ-3794 "On additional measures for rapid implementation of investment and infrastructure projects", dated March 5, 2017 No. PQ-2836 "Development of pre-project documents of investment projects This dissertation research serves to a certain extent in the implementation of the tasks defined in the decisions of "On Improving the Quality" and other regulatory legal documents.

Compliance of the research with priority areas of development science and technology of the republic. Dissertation research completed in accordance with the priority directions of development of science and technology Republic of Uzbekistan "I. Spiritual, moral and cultural development a democratic state and a legal society, the formation innovative economy".

The degree to which the problem has been learned.

Theoretical bases, economic essence and scientific aspects of foreign direct investment have been studied by many foreign scientists, including: Y.Shumpeter, J.M.Keynes, V.V.Bocharov, A.Margolin, A.Bystryakov, T.G.Glushkova, Yu.A.Doroshenko, N.I.Klimova, E.S.Gubanova, Yu.A.Korchagin, I.P .Malichenko, V.V.Bykovskiy, B.A.Chub, S.A.Kostornichen-ko, N.I.Klimova and others³.

---

³ Шумпетер Й.А. История экономического анализа. – СПб.: Экономическая школа, 2004.; Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег. – М., 1978.; Бочаров В., Попова Р. Финансово-кредитный механизм регулирования инвестиционной деятельности предприятия. – СПб, 1993.; Марголин А.М., Быстряков А.Я. Методы государственного регулирования процесса преодоления инвестиционного кризиса в реальном секторе экономики. – Челябинск: Южноуральское книж. из-во, 1998.; Глушкова Т.Г. Инвестиционный потенциал региона: некоторые подходы к анализу. // Региональная стратегия устойчивого социально-экономического роста: Тез. док. науч.-практ. конф. Ч.1. – Екатеринбург, 1998.; Дорошенко Ю.А. Оценка и механизм управления экономическим потенциалом территории: дисс.докт. экон. наук. – Белгород, 1998.; Климова Н.И. Инвестиционный потенциал региона. – Екатеринбург: Изд-во УрО РАН, 1999.; Губанова Е.С. Инвестиционная деятельность в регионе. – Вологда: ВНКЦ ЦЭМИ РАН. 2002.; Корчагин Ю.А., Маличенко

In the correct and effective implementation of investment policy in the economy of Uzbekistan: D.G. Gozibekov, N.G. Karimov, R.Z.Yuldashev, F.O.Dodiev, N.R.Kuzieva, Sh.R.Rajabbaev, B.Sh.Muminov, M.A.Raimjanova, M.X.Elmurodov, D.H.Nabiev, SA Nuriddinov, S.R. Umarov, B.Q. Hoshimov, A.Kh. Khudayberdiev made a worthy contribution⁴.

While acknowledging the contribution of the above scientists to the development of this field, it should be noted that the issue of introducing marketing research by means of FDI has not been sufficiently studied. In particular, the essence of investment policy from China in transition states, scientific and practical issues of improving its efficiency have not been sufficiently studied. Therefore, science-based proposals and recommendations for the formation of corporate relations and the development of a conceptual framework for its effective marketing researches taking into account.

Higher education in which the dissertation of the topic is performed the relevance of the institution to its research plans. Dissertation work performed in accordance with the implementation plan of Tashkent State University of Economics.

Research purpose. Through this study, we will find out the model suitable for Uzbekistan's economic growth and market improvement from the existing FDI

И.П. Инвестиции: теория и практика. Учебное пособие. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008.; Быковский В.В. Инвестиционный потенциал: механизм формирования и использования. – М.: Изд-во «Машиностроение-1», 2002.; Чуб Б.А. Деятельность основных субъектов национальной экономики на мезоуровне. – М.: БУКВИЦА, 2001.; Косторниченко С.А. Управление инвестиционной адаптивностью предприятий строительства: Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук. – Волгоград, 2003.; Климова Н.И. Инвестиционный потенциал региона. – Екатеринбург: Изд-во УрО РАН, 1999.

⁴ Гозибеков Д.Г. Инвестицияларни молиялаштириш муаммолари: Иқтисод фанлари доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. – Т., 2002.; Каримов Н.Г. Иқтисодий интеграциялашув шароитида инвестицияларни молиялаштиришнинг бозор механизмларини жорий этиш муаммолари: 08.00.07 – Молия, пул муомаласи ва кредит. Иқтисод фанлари доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. – Т., 2007.; Юлдашев Р.З. Совершенствование управления инвестиционным обеспечением приватизированных предприятий Узбекистана: дисс.докт. экон. наук. – Т., 2010; Додиев Ф.Ў. Инвестицион фаолиятни молиявий рағбатлантириш: Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. – Т., 1998.; Кузиева Н.Р. Хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналар фаолиятини рағбатлантиришнинг молия-кредит механизмини такомиллаштириш йўналишлари. Иқтисод фанлари доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. – Т., 2008.; Ражаббаев Ш.Р. Ўзбекистон валюта сиёсатининг хорижий инвестицияларни жалб этишга таъсири. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. – Т., 2008.; Муминов Б.Ш. Ўзбекистон иқтисодиётида марказлашган инвестицияларнинг самарадорлигини ошириш йўллари. Иқтисод фанлари номзоди диссертацияси. – Т., 2012.; Раимжанова М.А. Ўзбекистонда эркин иқтисодий ҳудудларга инвестицияларни жалб қилишни фаоллаштириш. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. – Т., 2012.; Элмуродов М.Х. Бозор иқтисодиёти шароитида инвестицион фаолият ва уни кредит билан таъминлаш масалалари. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси. – Т., 2001.; Набиев Д.Х. Таълим соҳасидаги инвестицияларни молиялаштириш масалалари. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси. – Т., 2005.; Нуриддинов С.А. Ўзбекистон иқтисодиётининг нодавлат секторида инвестицияларни молиялаш. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси. – Т., 2000.; Умаров С.Р. Қишлоқ хўжалигига инвестицияларни жалб этиш ва улардан самарали фойдаланиш. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси. – Т., 2008.; Ҳошимов Қ.Б. Чет эл инвестициялари иштирокидаги корхоналарни солиққа тортиш ва уни такомиллаштириш йўллари. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси. – Т., 2004.; Худайбердиев А.Х. Инвестиция фаолиятини бошқариш тизимида молиявий ҳисобот ва унинг таҳлилини такомиллаштириш. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси. – Т., 2005.

theory and practical experience. It is useful to supplement the theoretical basis and realization path of the introduction of FDI in Uzbekistan.

Research objectives:

Studying a selective review approach of foreign direct investment theories;
Emphasizing theoretical bases of classifying effect of FDI into national economies;

Clarifying experiences and practices of china's introduction of FDI;

Discussing an economic benefits of net outward and introducing FDI in china;

Providing an analysis of marketing research on foreign trade based on china's fdi to central asian countries;

Analyzing research on the impact of fdi on economic growth;

Identifying current analysis of attracting fdi into uzbekistan's planting industry;

Comparing an analysis on trade competitiveness and trade complementarity between uzbekistan and the member states of the eur asian economic union;

Discussing some improving ways of prospective market development of uzbekistan using china's FDI;

Find out best ways of collaborating on technology-based market research by attracting FDI into uzbekistan;

Suggesting a perspective market orientation development by the one belt one road project in Uzbekistan.

Research object. The research object of this study is sampled projects which invested by China into Uzbekistan.

Research subject. Research subject can be considered as an organizational and economic relations for improving marketing researches by attracted Chinese FDI in the Uzbekistan market.

Research methods. The qualitative and quantitative empirical analysis method have been used in the dissertation. Such as secondary source data statistical analyses, case study, OLS model, panel data analysis (fixed effect), index analysis method, growth based on Shift-Share Method, growth driving effect, employment promotion effect, linear logarithmic regression model.

Scientific novelty of the research. HL=0.4-0.5 in terms of economic efficiency of attracting foreign direct investment to the economy; AL=0.2-0.3; LL=0.1 is based on the proposal to apply marketing research (HLMR; MLMR LLMR) by grouping into categories and according to their internal characteristics and dependencies;

The proposal to use effective marketing methods is based on the evaluation of the influence of the factors that determine the attraction of foreign investments to the economy on the mutual balance of demand and supply for investment in leading sectors;

Based on international experience and the requirements of national economic development, a prospective road map has been developed for the directions of market research by attracting direct foreign investments to Uzbekistan;

Forecast indicators of the demand for foreign direct investments in Uzbekistan until 2026 were developed using the time series model based on the data of the World Bank for 1992-2019.

The practical results of the research are as follows:

The theory of foreign direct investment at the economic level and the market theory at the marketing level are explained in relation to each other;

The analysis of the impact of TCI to Uzbekistan on the national economy and market was carried out using the double intersection theory;

The economic impact of foreign direct investments on the economy of Uzbekistan was evaluated;

With the economic development of Uzbekistan, the economic efficiency of attracting foreign direct investments in the vertical direction was evaluated;

Proposals for the development of the foreign direct investment market of Uzbekistan have been developed.

Reliability of research results. The appropriateness of the approaches and methods used in the research, the fact that the data were obtained from official sources, including the electronic sites and statistics of the State Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan, the Ministry of Economic Development and Poverty Reduction of the Republic of Uzbekistan, the World Bank, the Shanghai Cooperation Organization and other such international organizations, as well as the relevant conclusions and it is determined by the implementation of proposals by official organizations.

Scientific and practical significance of research results. The scientific significance of the research results is determined by the fact that they can be used in the implementation of scientific researches dedicated to the improvement of the theoretical-methodological and methodological apparatus and socio-economic mechanisms related to the topic of increasing the attractiveness of the investment environment of the regions of Uzbekistan.

The practical significance of the results of the research is in the preparation of the adopted laws and by-laws, Presidential decrees and decisions, Cabinet of Ministers decisions and other legal and regulatory documents related to the sector, as well as to the effective development of the sector. It is determined by the possibility of using it in the development of a complex set of targeted measures.

Implementation of research results. Based on the developed scientific proposal and practical recommendations on improving marketing research on attracting foreign direct investment in Uzbekistan:

HL=0.4-0.5 in terms of economic efficiency of attracting foreign direct investment to the economy; AL=0.2-0.3; LL=0.1 Grouping into categories and applying marketing research (HLMR; MLMR LLMR) corresponding to each of them according to their internal characteristics and dependencies is the proposal of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated September 21, 2021 No. 592 "The best proposal for the implementation of a large investment project was used in the development of the decision "On approval of the administrative regulation of

the selection" (reference No. 07-00-05539 of the Ministry of Investments and Foreign Trade of the Republic of Uzbekistan dated June 10, 2022). As a result, the levers of the modern marketing approach to the processes of regulation of import and export trade by attracting direct foreign investments to Uzbekistan were founded;

proposal to use effective marketing methods in assessing the impact of the factors that determine the attraction of foreign investment to the economy on the balance of demand and supply for investment in leading sectors Decision of the President of the Republic of Uzbekistan dated August 25, 2021 No. PQ-5233 "On measures to provide investment projects with external infrastructure" used in the development (reference No. 07-00-05539 of the Ministry of Investments and Foreign Trade of the Republic of Uzbekistan dated June 10, 2022). As a result, it was possible to ensure competitiveness based on the organization and conduct of marketing research on the leading sectors of the economy of Uzbekistan;

based on international experience and the requirements of national economic development, a prospective road map developed in the directions of market research by attracting foreign direct investment to Uzbekistan. Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan No. 206 dated April 21, 2022 "Formulation of programs for the development of social and production infrastructure and management of state investments was used in the development of the decision "On additional measures to improve the system" (reference No. 07-00-05539 dated June 10, 2022 of the Ministry of Investments and Foreign Trade of the Republic of Uzbekistan). As a result, it was possible to expand the activities of attracting direct foreign investments to Uzbekistan with the help of the regulation "On the procedure for the formation of programs for the development of social and production infrastructure";

Forecast indicators of the demand for foreign direct investment in Uzbekistan until 2026, developed using the time series model based on the data of the World Bank for 1992-2019 was used in the development of the decision "On approval of the administrative regulation of the acquisition" (reference number 07-00-05539 of the Ministry of Investments and Foreign Trade of the Republic of Uzbekistan dated June 10, 2022). As a result, it was possible to improve the marketing strategy based on the leading principles of decision-making for foreign direct investment in Uzbekistan.

Approbation of research results. The results of this studies were discussed at five international and five republican scientific and practical conferences.

Publication of research results. A total of 12 scientific articles on the research topic were published, including 2 scientific articles in scientific journals recommended by the Higher Attestation Commission of the Republic of Uzbekistan for publication of doctoral dissertations and 3 scientific articles in foreign journals. There are also presented 7 papers at 4 scientific conferences.

The structure and scope of the dissertation. The dissertation consists of an introduction, 3 chapters, conclusion, bibliography and applications. The volume of the thesis is 140 pages.

MAIN CONTENT OF THE DISSERTATION

The introductory part describes the goals and objectives, object and subject of the research, based on the relevance and necessity of the research. Also, the relevance of priorities in the development of science and technology of the republic, the scientific novelty and practical results of research, the scientific and practical significance of the results, the implementation of research results, published works and dissertations.

In the chapter of “**Theoretical and methodological basis of attracting foreign direct investment**” it is discussed global perspective various theories about attracting FDI, direct and indirect effect of flowing FDI benefits through participation and control of the enterprise's operating rights and achieves investment goals. Judging from the current situation of FDI development, it mainly has been clarified major characteristics. In the next part of this chapter, it has been learned industrial upgrading brought about by FDI and the crowding out caused by the upgrading of consumption levels and classification of FDI Entry Modes has been studied from different perspective. Cross-border mergers point of views and acquisitions are generally classified by the assets and operations of enterprises from two different countries are combined into a new legal entity or merged into an existing enterprise. In terms of marketing research there are few theories has been studied in this section.

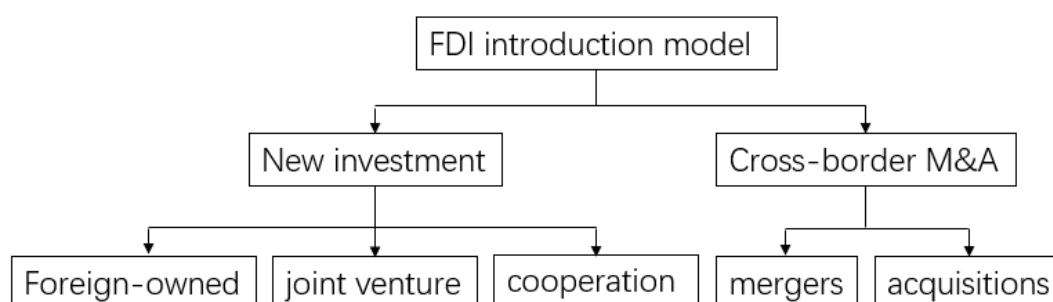
There are three main forms of FDI investment, namely:

(1) Greenfield investment (Greenfield) refers to the direct creation of a new multinational company outside the country;

(2) Joint venture refers to a joint venture between a domestic enterprise and an enterprise from another country to jointly create a new enterprise;

(3) Cross-border M&A, where M&A is merger & acquisition.

The entry mode of FDI refers to the way that multinational companies make foreign direct investment. When the existing literature regards FDI entry mode as the research object, it can be roughly divided into four categories: sole proprietorship mode and joint venture mode; ownership structure of joint venture mode; joint venture mode and merger mode; new investment and merger mode. With the new changes in the economic situation, new investment and cross-border M&A investment have become the main ways for FDI to enter the host country, as shown in the figure below:

Figure 1. Classification of FDI Entry Modes⁵

⁵ Author's work

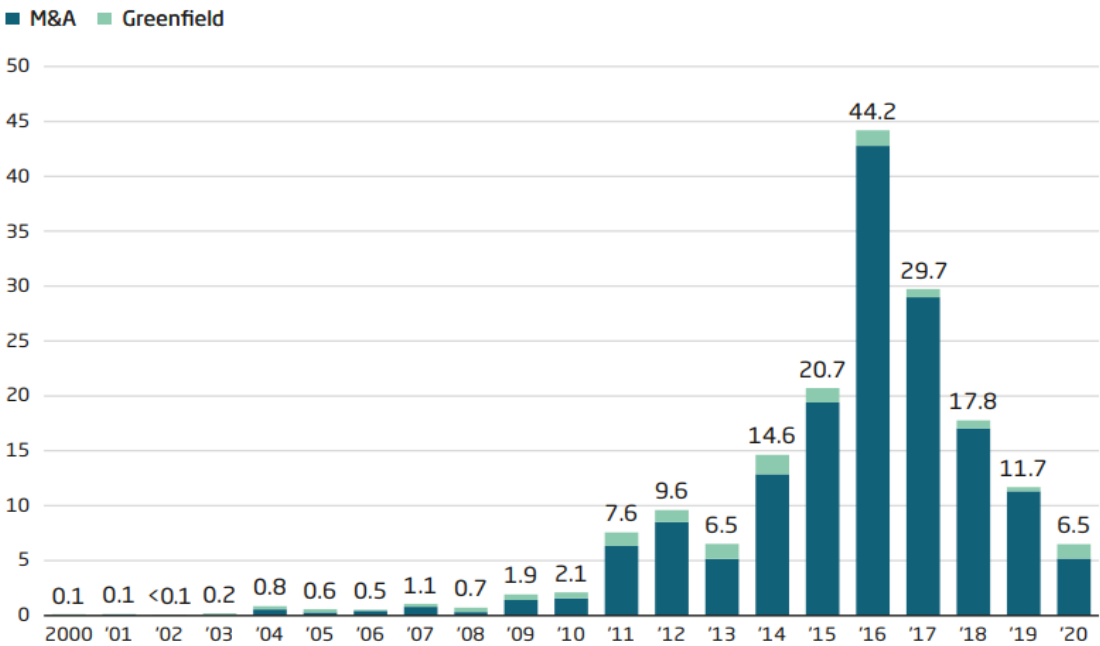
Based on the emergence of more and more cross-border mergers and acquisitions, and further incorporated mergers and acquisitions into the OLI paradigm, combining the three dominant elements with the specific methods of cross-border mergers and acquisitions, and obtained a Early analysis paradigm about cross-border mergers and acquisitions (Table 1).

Table 1.

Cross-border mergers and acquisitions under the paradigm⁶

type	New investment	Cross-country mergers and acquisitions
"O" advantage	Transfer specific ownership advantages within the company by forming new plants, equipment, marketing networks, etc.	Can quickly transfer specific ownership advantages within the company, but also obtain external ownership power advantage.
"L" advantage	The location advantage of the factory site can form the best match with the "O" advantage used by the company	Quickly enter the target location, and obtain "O" advantage in this location
"I" advantage	Overcome the high transaction costs caused by the failure of the intermediate product market	A more rapid way of internalization in order to overcome serving time constraints.

Accordingly, in the eyes of China it is a voluntary commitment that would be undertaken in one’s own interest, to access highly lucrative markets⁷.

Source: Rhodium Group

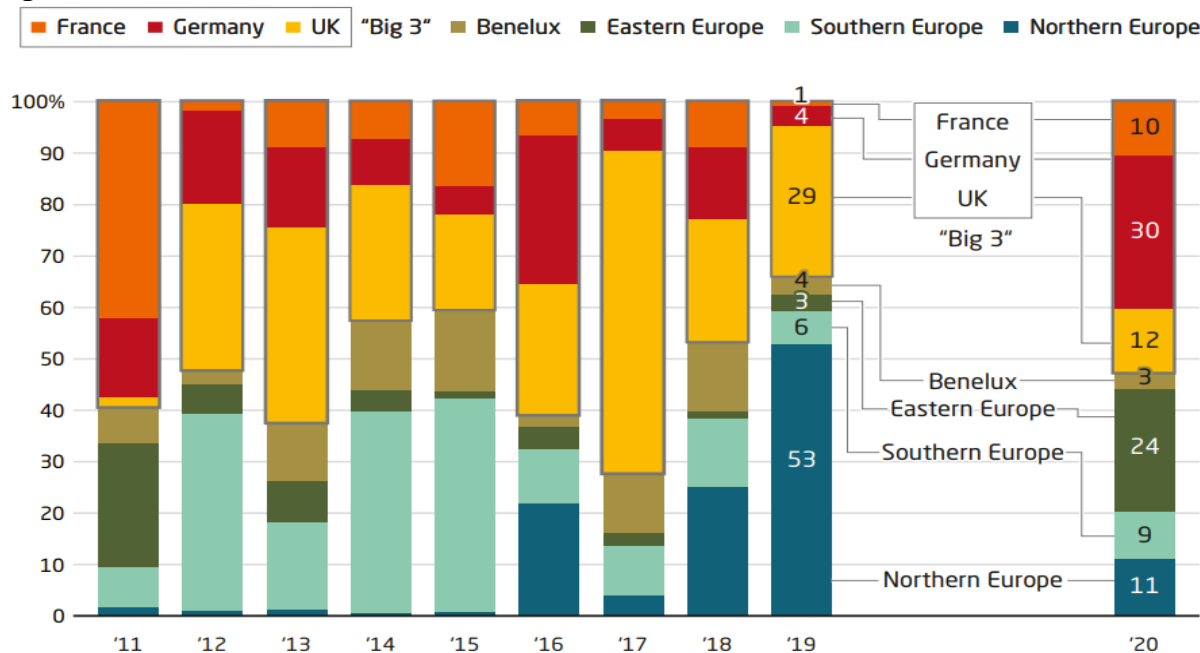
Figure 2. Annual value of completed Chinese FDI transactions in the EU-27 and the UK EUR billion⁸

⁶ Author’s work

⁷ Daniel Gros, The Myth of China’s Forced Technology Transfer, Project Syndicate (Nov. 8, 2018) <https://www.project-syndicate.org/commentary/myth-of-forced-technology-transfer-china-by-daniel-gros-2018-> [archived Aug. 10, 2021]

⁸ Source: compiled from Rhodium Group data.

As a result of the pandemic, China's foreign direct investment in the EU-27 and the UK has decreased from 11.7 billion euros last year to 6.5 billion euros in 2020 (Figure 2).

Figure 3. Completed Chinese FDI in the EU-27 and UK by country group, 2011–2020⁹

Faced with travel restrictions and changing domestic economic conditions, some Chinese investors have been reluctant to complete large transactions. For example, the large car manufacturer FAW Group stopped negotiations on the purchase of the Italian truck manufacturer Iveco for 2.6 billion euros, and the Bank of China abandoned the purchase of Goodbody Stock brokers located in Ireland for 132 million euros¹⁰.

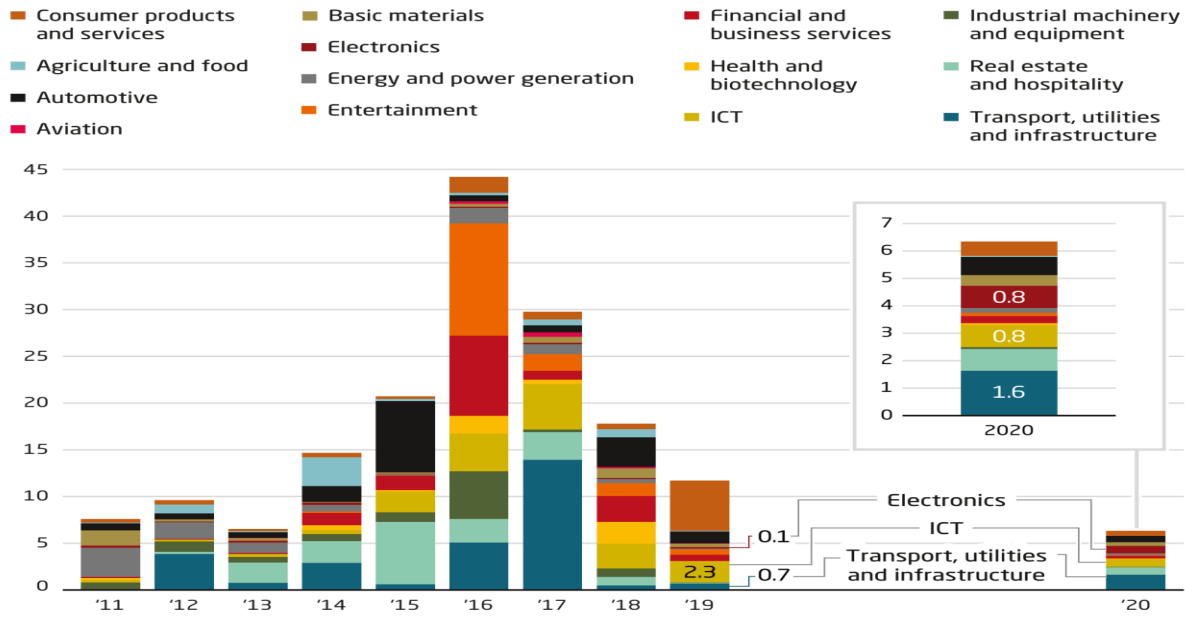
The “Big Three” European economies were back as the main destination for Chinese investment in 2020, receiving more than half of the total, or 53 percent (Figure 3), which was a return to normal patterns after high levels of deal-making in the Northern Europe region (the Baltic states, Scandinavia and Ireland) the previous year. Germany was by far the largest recipient of Chinese investment, most of which consisted of relatively small transactions. The UK, which ranked third overall, recorded a drop of 77 percent in inbound Chinese investment – the lowest level in nearly ten years.

The next market research structures of China can be seen as following destinations. Nonetheless, the ICT sector remained popular, attracting 18 percent of

⁹ Rhodium Group. The “Big 3” includes France, Germany, and the UK. “Benelux” includes Belgium, Netherlands, and Luxembourg. “Eastern Europe” includes Austria, Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Poland, Romania, and Slovakia. “Southern Europe” includes Croatia, Cyprus, Greece, Italy, Malta, Portugal, Slovenia, and Spain. “Northern Europe” includes Estonia, Denmark, Finland, Ireland, Latvia, Lithuania, and Sweden. © MERICS/RHG Source: Rhodium Group. “Benelux” includes Belgium, Netherlands, and Luxembourg. “Eastern Europe” includes Austria, Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Poland, Romania, and Slovakia. “Southern Europe” includes Croatia, Cyprus, Greece, Italy, Malta, Portugal, Slovenia, and Spain. “Northern Europe” includes Estonia, Denmark, Finland, Ireland, Latvia, Lithuania, and Sweden.

¹⁰ <https://rhg.com/wp-content/uploads/2021/06/MERICSRhodium-GroupCOFDIupdate2021.pdf>

the total. The striking feature of in 2020 was how much ICT investment was channeled into greenfield purchases; major examples include the already mentioned Huawei R&D centers in the UK and Hungary, and ByteDance’s TikTok data center in Ireland (Figure 4). Electronics was the third largest sector by investment value. Transactions included: Universal Scientific Industrial’s acquisition of French Asteelflash Group (EUR 395 million), and Jiangsu Riying Electronics’ acquisition of Elektromechanische Schaltsensoren EMS GmbH in Germany (EUR 171 million).

Figure 4. Completed Chinese FDI in the EU-27 and the UK by industry, 2000 – 2020 EUR billion¹¹

In the “Analysis of the effect of FDI on emerging Uzbekistan market” chapter of the dissertation argues about Uzbekistan's total investment capital and export trade volume trend during the 28 years, impact of FDI on Uzbekistan’s GDP as of export trade volume, total investment capital, national rate of unemployment independent empirical analyzed, obtained new results by using ordinary least squares (OLS) method of regression was used to evaluate the slope of the coefficients of the autoregressive model and estimated regression model by using natural logarithms being measured the FDI on GDP is expressed in the functional form.

To verify whether FDI has an impact on Uzbekistan’s GDP, export trade volume, total investment capital, national rate of unemployment. And how much impact it has.

In the formula, i represents a certain country and j represents a certain year of observation. For the double logarithmic model, the economic significance of the variable coefficients is very clear. α is intercept term. β represents the FDI elasticity

¹¹ Rhodium Group. The “Big 3” includes France, Germany, and the UK. “Benelux” includes Belgium, Netherlands, and Luxembourg. “Eastern Europe” includes Austria, Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Poland, Romania, and Slovakia. “Southern Europe” includes Croatia, Cyprus, Greece, Italy, Malta, Portugal, Slovenia, and Spain. “Northern Europe” includes Estonia, Denmark, Finland, Ireland, Latvia, Lithuania, and Sweden. © MERICS/RHG Source: Rhodium Group. “Benelux” includes Belgium, Netherlands, and Luxembourg. “Eastern Europe” includes Austria, Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Poland, Romania, and Slovakia. “Southern Europe” includes Croatia, Cyprus, Greece, Italy, Malta, Portugal, Slovenia, and Spain. “Northern Europe” includes Estonia, Denmark, Finland, Ireland, Latvia, Lithuania, and Sweden.

coefficients of GDP, export trade, total investment capital, national rate of unemployment. And e is random disturbance term.

Stata16 is used for estimation, and the statistical significance level of 5% is uniformly set in the model. A total of 28 observations are included from 1992 to 2019 and 4 models are estimated to capture the impact of FDI on GDP, export trade, total investment capital, national rate of unemployment of Uzbekistan.

Estimation of Model 1:

The estimation of model 1 being the FDI on GDP is expressed in the functional form below as:

Model 1:

$$\ln \text{GDP}_{ij} = \alpha_1 + \beta_1 \ln \text{FDI}_{ij} + e_1$$

Adopting Stata16, the estimation result is provided in table 2 below.

Table 2.

OLS Estimation of FDI on GDP from 1992 to 2019¹²

(Model 1) lnGDP				
Variable	Coef	t	P> t	Std. Err
Ln FDI	0.4442	8.72	0.000	0.0509
_cons	15.3292	15.47	0.000	0.9907
Adj R ²	0.7355			
F(1, 26)	76.09			
prob>F	0.0000			

Estimation of Model 2:

The estimation of model 2 being the FDI on export is expressed in the functional form below as:

Model 2:

$$\ln \text{EXP}_{ij} = \alpha_2 + \beta_2 \ln \text{FDI}_{ij} + e_2$$

Adopting Stata16, the estimation result is provided in table 3 below.

Table 3.

OLS Estimation of FDI on export from 1992 to 2019¹³

(Model 2) ln EXP				
Variable	Coef.	t	P> t	Std. Err
Ln FDI	0.3907	11.96	0.000	0.0327
_cons	14.9021	23.44	0.000	0.6357
Adj R ²	0.8402			
F(1, 26)	142.96			
prob>F	0.0000			

Based on the panel data of FDI and import and export trade in China and Central Asian countries from 2011 to 2019, this paper conducts an empirical analysis of the relationship between FDI and import and export trade. The variables of the model are China's FDI (year-end balance), export trade value (EX), and import trade value (IM) to Central Asian countries. Kazakhstan (KZA), Uzbekistan (UZB), Kyrgyzstan (KYR), Turkmenistan (TUR), and Tajikistan (TAJ) are used as cross-sectional data. Variable data mainly come from the "China Statistical Yearbook" (2012-2020) and

¹² It was analyzed by the author based on the information of the State Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan.

¹³ It was analyzed by the author based on the information of the State Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan.

the "2019 Statistical Bulletin of China's Foreign Direct Investment". According to the needs of the model, take the natural logarithm of the variable data.

Table 4.

Test results of China's import and export trade impact of FDI in Central Asian countries¹⁴

Country	Model 1	Model 2
KZA	0.4083*** (0.0935)	0.3455** (0.1555)
UZB	0.1965** (0.0736)	0.2581*** (0.0740)
KYR	-0.6708*** (0.0817)	-0.1641** (0.0746)
TUR	0.0628 (0.2729)	-0.0583 (0.6864)
TAJ	-0.4505*** (0.1470)	0.1645*** (0.0446)
Central Asia	0.3361*** (0.1069)	0.2188* (0.1056)

According to the Table above China's FDI to Central Asia is a trade creation type, and the regression analysis results passed the 5 % significance test. For every 1 % increase in China's FDI to Central Asia, China's import trade and export trade to Central Asia increase by 0.34 % and 0.22 % respectively. Generally speaking, China's FDI in Central Asia has a significant promotion effect on import and export trade.

From the perspective of each country, with the exception of Turkmenistan, the regression results of China's FDI and import and export trade to Kazakhstan, Uzbekistan, Kyrgyzstan, and Tajikistan have all passed the 5 % significance test. From the economic sense of the regression results, for every 1 % increase in China's FDI to Kazakhstan and Uzbekistan, the import trade volume will increase by 0.41% and 0.19%, and the export trade volume will increase 0.35 %, 0.26 %.

Table 5.

Empirical analysis of the impact of China's FDI in Central Asian countries on import and export trade¹⁵

country	Coef. (β_1)	Import effect	Coef. (β_2)	Export effect
KZA	0.4083	creation	0.3455	creation
UZB	0.1965	creation	0.2581	creation
KYR	-0.6708	substitution	-0.1641	substitution
TUR	/	/	/	/
TAJ	-0.4505	substitution	0.1645	creation
Central Asia	0.3361	creation	0.2188	creation

For every 1% increase in China's FDI to Kyrgyzstan, the volume of import trade and export trade will decrease by 0.67% and 0.16% respectively. For every 1%

¹⁴ It was analyzed by the author based on the information of the State Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan.

¹⁵ It was analyzed by the author based on the information of the State Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan.

increase in China's FDI to Tajikistan, the import trade volume will decrease by 0.45% and the export trade volume will increase by 0.16%.

Generally, FDI has a positive impact on a country's economic growth and market expansion. Our conclusion supports its certainty in Uzbekistan. Under the premise that FDI is necessary for Uzbekistan, we recommend:

Formulate policies conducive to the introduction of FDI. These policies should be consistent, effective and operable. Some key policies should be tried in the pilot area first, and the policies should be revised according to the implementation effects to improve the feasibility of the policies;

Avoid the impact of FDI on domestic industries. When introducing FDI, private investment and public investment should be defined. For Uzbekistan, FDI should be a supplement to domestic investment for capital needs and technological innovation;

Improve the investment environment. The transparency of laws and regulations should be improved, the development of human capital should be promoted, market liquidity should be improved, and a standardized capital market should be cultivated.

In the last chapter by name “**Expanding competitive market destinations by attracting FDI for system catalysis economic growth in Uzbekistan**” given suggestions about various prospective marketing research fields of Uzbekistan. For about analysis on trade competitiveness and trade complementarity between Uzbekistan and the member states of the Eurasian Economic Union current economic relationship analyzed in 4 Indexes.

From Table 6, the ESI between Uzbekistan and the member states of the Eurasian Economic Union is greater than 30, and there are differences among countries. It shows that Uzbekistan and the Eurasian Economic Union member countries have a certain similarity in the export structure of commodities, and the export commodities are competitive in the same market. Judging from the perspective of development trends from 2010 to 2019, the ESI of UZB-ARM and UZB-BLR showed a fluctuating downward trend. The ESI of UZB-RUS, UZB-KAZ and UZB-KGZ showed a fluctuating upward trend.

Table 6.

ESI of Uzbekistan and the member states of the Eurasian Economic Union¹⁶

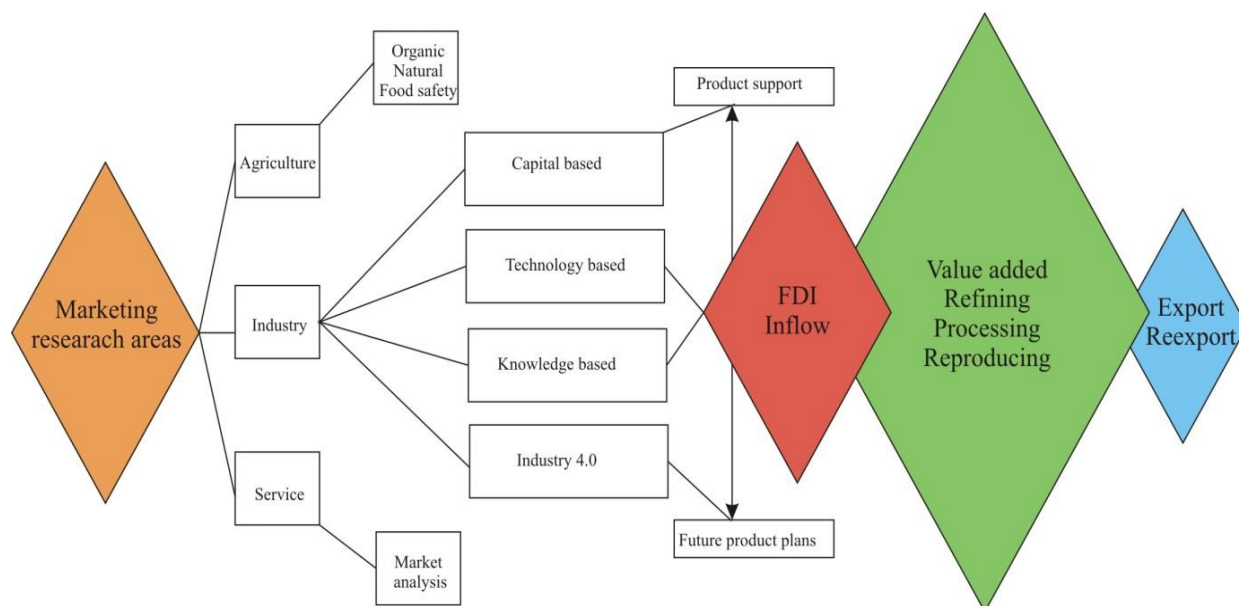
YEAR	UZE-EAEU	UZB-ARM	UZB-BLR	UZB-KAZ	UZB-KGZ	UZB-RUS
2010	38.36	64.86	70.06	36.60	39.33	35.46
2011	43.67	63.34	70.07	43.88	42.31	40.43
2012	38.20	74.21	61.28	36.15	60.49	35.40
2013	46.85	58.66	66.04	39.65	67.70	45.06
2014	48.27	56.91	65.28	40.15	62.91	46.66
2015	45.60	61.27	53.31	42.76	59.56	43.61
2016	58.02	49.51	58.77	49.23	68.25	57.36
2017	55.50	45.54	54.57	42.10	70.79	55.65
2018	64.13	47.61	70.05	48.59	63.30	64.60
2019	53.95	40.22	52.22	39.39	72.45	54.20

Data source: UN Comtrade Database (<https://comtrade.un.org/>), calculated by the author.

We have also considered the consequences of marketing research areas which the most effective economic destinations should be implemented in Uzbekistan. As

¹⁶ Source: UN Comtrade Database (<https://comtrade.un.org/>), calculated by the author.

a transition economy Uzbekistan recommended to develop and held widespread reforms in fields of food security program, industry 4.0 and service-based economy (Figure 5).

Figure 5. Sustainable competitive advantages on marketing research destination of Uzbekistan¹⁷

Observation is 21 years and arithmetic mean is indicated in second column for each variable and it's minimum and maximum values for each independent variables can be shown in table 7.

Table 7. Descriptive statistics of Uzbekistan FDI influence to the economic sectors (2000-2021)^{18 19}

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
eksport_ml~m	21	10252.47	4689.42	2988.4	17458.68
import_mlr~m	21	10240.84	6309.868	2712	24292.32
investitts~m	21	41452.53	61513.69	744.5	210195.1
sanoat_~som	21	80998.1	105317.8	1888.9	367078.9
yaim_mlrdson	21	152006.7	180400.2	3255.6	602551.4
qx_mlrd_xom	21	40687.31	46782.74	978.5	151250.9
sanoat_~dsom	21	40317.44	54709.27	658.6	190216.5
xizmatlar_~m	21	56592.23	64419.28	1210.9	216711.7

If we analyze Pearson correlation of the analysis it will come as following outcome:

¹⁷ Author's work

¹⁸ Authors calculations based on STATA 16.0

¹⁹ It was analyzed by the author based on the information of the State Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan.

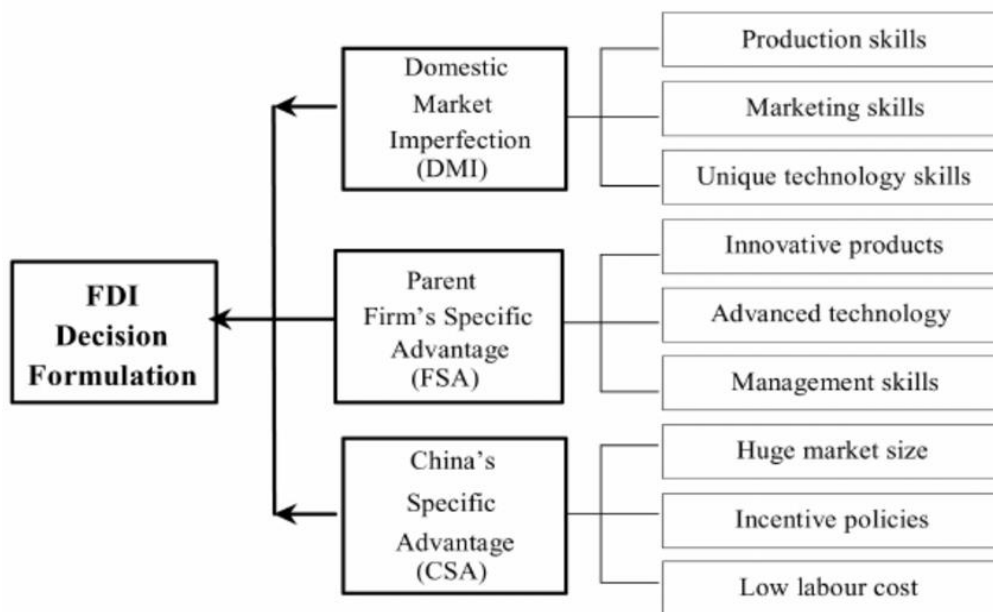
Table 8.

Pearson correlation matrix²⁰

	invest~m	eksport~m	san~_som	qx_mlr~m	san~dsom	xizmat~m	yaim_m~m
investitts~m	1.0000						
eksport_ml~m	0.6363 0.0019	1.0000					
sanoat_~_som	0.9959 0.0000	0.6724 0.0008	1.0000				
qx_mlr~_xom	0.9516 0.0000	0.7244 0.0002	0.9739 0.0000	1.0000			
sanoat_~dsom	0.9966 0.0000	0.6620 0.0011	0.9996 0.0000	0.9717 0.0000	1.0000		
xizmatlar_~m	0.9648 0.0000	0.7340 0.0002	0.9832 0.0000	0.9976 0.0000	0.9817 0.0000	1.0000	
yaim_mlrdsom	0.9743 0.0000	0.7154 0.0003	0.9898 0.0000	0.9961 0.0000	0.9884 0.0000	0.9987 0.0000	1.0000

It can be seen from the table that almost all variables are statistically significant, and the contribution of investments attracted to Uzbekistan shows a correct relationship between the development of economic sectors (Table 8).

At the same time, the competitive pressure after the entry of FDI has forced local companies to increase their scale and strength through mergers and reorganizations, accelerate the optimization of the industrial organization structure, and improve the economies of scale and operational efficiency of the industry.

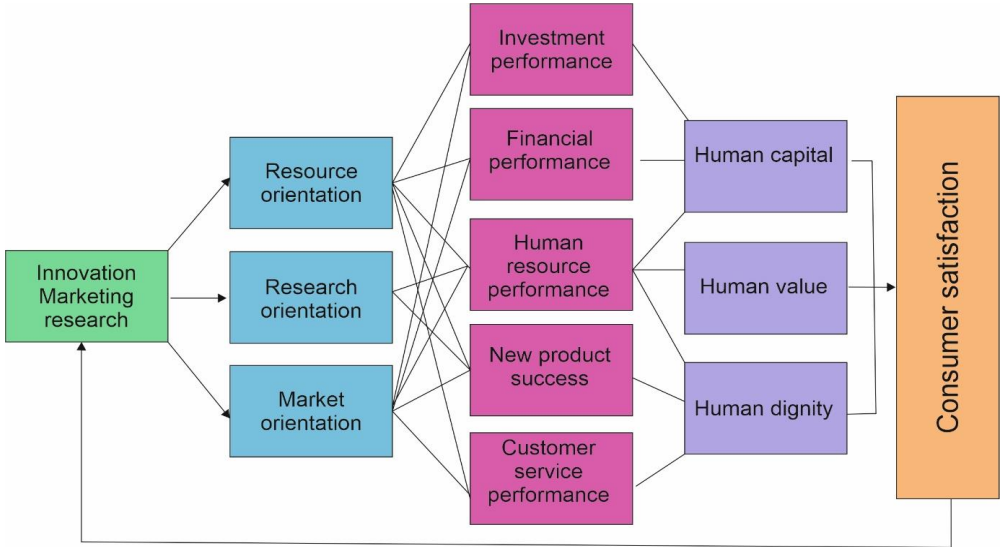
Figure 6. Marketing strategy of China FDI decision formulation²¹

Taken together, these findings do not support strong recommendations to clarify new research areas in FDI and directly creates employment opportunities and expands the scale of employment (Figure 6). Generally speaking, the employment effects of FDI entry can be divided into direct effects and indirect effects. The direct

²⁰ Authors calculations based on STATA 16.0

²¹ Author's findings

effect affects the scale of employment through direct employment creation and the increase in the organic composition of capital. Indirect effects affect the scale and quality of employment through inter-industry linkages and horizontal competition effects.

Figure 7. Innovative market research destinations by attracting FDI²²

Part of this policy government was the new liberalization legislation admission and operation of foreign direct investment, and also on the formation of a simplified and transparent legal system. From this point of view, we suggest main directions of marketing research area should be taking in account as followings:

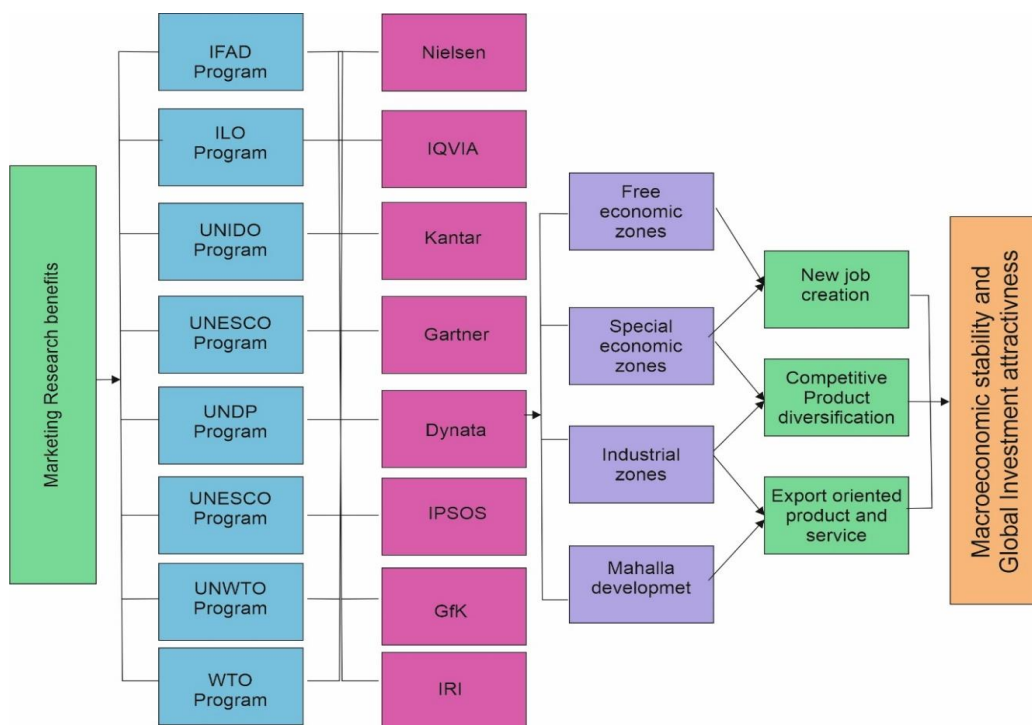
- Introduction of market mechanisms;
- Opening of previously closed industries;
- Complete liberalization of international mergers and business acquisitions;
- Liberalization of capital markets (Figure 7).

Another attention should be focused on as developing country Uzbekistan pay more attention into increasing foreign direct investment as a source of economic development and upgrading, income growth and employment. The overall benefits of FDI for the economies of developing countries are well documented. Research shows that as following foreign direct investment market destinations:

- Launch new technologies, bring innovations to the country;
- Contribute to the formation of human capital;
- Promote the integration of international trade;
- Lead to a more competitive business environment;
- Attract investment into free economic zones and manufacturing, refining, processing a new well-designed products and export oriented.

Study of the below approaches to the definition of integration showed the effective marketing researches destination road map. In our opinion under the international collaboration long-term macroeconomic stability and investment attractiveness will improve all sectors of Uzbekistan (Figure8).

²² Author’s work
44

Figure 8. Prospective Road Map on market research destinations of Uzbekistan by attracting FDI²³

For further development of Uzbekistan Investment policy is the production of material and intangible in society attracting targeted and science-based investments in the fields reflects. The modern investment policy of this or that state is in the economy making structural changes, boosting the economy, naturally rational use of resources, employment, innovation by adding innovations as well as solving environmental problems stands out.

CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

Research finds that countries whose exports are more complex than expected for their income level, grow faster. Growth can therefore be driven by a process of diversifying knowhow to produce a broader, and increasingly more complex, set of goods and services. Uzbekistan's largest goods exports are in moderate and low complexity products, Stone and Minerals, respectively.

The sharp increase in the number of quality marketing researches via impact of FDI on the economy of Uzbekistan few directions can be drawn in below:

1. The impact of Chinese foreign direct investment on the EU 27 and the UK completed by country group was studied.
2. The impact of foreign direct investment on the gross domestic product of Uzbekistan, the volume of export trade, total investment capital, the national unemployment rate has been identified.
3. The amount of foreign direct investment in Uzbekistan's GDP is estimated in the OLS model.
4. The directions of inflow of foreign investment activity to marketing activity are offered.

²³ Author's work

5. Current goals and a number of measures have been developed in the formation of the program of marketing expenses.

6. Econometric analysis of the industrial structure of the nursery industry in Uzbekistan and the relationship between regional exchange competition.

7. The current results of trade and economic relations between Uzbekistan and the member states of the Eurasian Economic Union are analyzed.

8. The impact of direct investment in Uzbekistan on the development of the local economy was studied on the basis of the OLS model.

9. Sustainable competitive advantages in the field of marketing research in Uzbekistan are grouped.

10. Areas of innovative market research through attracting foreign direct investment are proposed.

11. A promising roadmap for market research in Uzbekistan by attracting foreign direct investment has been developed.

Generally, FDI has a positive impact on a country's economic growth and market expansion. Our conclusion supports its certainty in Uzbekistan. Under the premise that FDI is necessary for Uzbekistan, we recommend:

Formulate policies conducive to the introduction of FDI. These policies should be consistent, effective and operable. Some key policies should be tried in the pilot area first, and the policies should be revised according to the implementation effects to improve the feasibility of the policies;

Avoid the impact of FDI on domestic industries. When introducing FDI, private investment and public investment should be defined. For Uzbekistan, FDI should be a supplement to domestic investment for capital needs and technological innovation;

Improve the investment environment. The transparency of laws and regulations should be improved, the development of human capital should be promoted, market liquidity should be improved, and a standardized capital market should be cultivated;

The results of China's introduction of FDI are realized on the basis of gradual opening of the market, pilot projects before promotion, policy guidance, and legal protection. These experiences have provided reference for the vast number of developing countries;

Technology based economic filed development plan should be applied in all economic sectors of the country for energy efficiency and green economic policy solution by UNIDO;

Innovative market research destinations offered for integration of education, science and business sector entities best outcomes and outline has to be come across in one goal, mission even in forms of “national movement” in economic growth;

Prospective Road Map on market research destinations of Uzbekistan by attracting FDI has been suggested. It provides new Agenda for attracting international business partners for money inflow within the country and evaluate current economic growth position b internationally ranking such as IPSOS, JFK and so on.

Argued relevant ways of improving Mahalla sectors by the effect of FDI by integrating foreign business partners with smallest number of the people in regions of Uzbekistan. Suggested new production development, manufacturing specialization and orientation chance and refining or processing advantages should be fit into the local economic development policy by the country.

**РАЗОВЫЙ НАУЧНЫЙ СОВЕТ НА ОСНОВЕ НАУЧНОГО СОВЕТА
DSc.03/30.12.2019.I.16.01 ПО ПРИСУЖДЕНИЮ УЧЕНЫХ СТЕПЕНЕЙ
ПРИ ТАШКЕНТСКОМ ГОСУДАРСТВЕННОМ ЭКОНОМИЧЕСКОМ
УНИВЕРСИТЕТЕ**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

ЧЖАН ЛИНЧЖИ

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МАРКЕТИНГОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
ВЛИЯНИЯ ПИИ НА ЭКОНОМИКУ УЗБЕКИСТАНА
(на примере инвестиций КНР)**

08.00.07 – Финансы, денежное обращение и кредит

08.00.11 – Маркетинг

**АВТОРЕФЕРАТ
диссертации доктора философии (PhD) по экономическим наукам**

Тошкент – 2022

Тема докторской диссертации (PhD) зарегистрирована в Высшей аттестационной комиссии при Кабинете Министров Республики Узбекистан под номером B2021.4.PhD/Iqt1921.

Защита диссертации состоится в Ташкентском государственном экономическом университете.

Автореферат диссертации размещен на трех языках (узбекский, русский, английский (резюме)) на сайте Научного совета (www.tsue.uz) и на информационно-образовательном портале «Zionet» (www.zionet.uz).

Научный руководитель:

Амонбоев Махаммадсидик
кандидат экономических наук, доцент

Официальные оппоненты:

Хошимов Элмурод Абдусатторович
доктор экономических наук, профессор

Ахунжонов Умиджон Махамадумарович
доктор экономических наук (PhD)

Ведущая организация:

Ташкентский финансовый институт

Защита диссертации состоится на заседании Научного совета под № DSc.03/10.12.2019.1.16.01 при Ташкентском государственном экономическом университете «__»_____ 2022 года в _____. Адрес: 100066, город Ташкент, улица Ислама Каримова, дом 49. Тел.: (99871) 239-28-72, факс: (99871) 239-43-51, e-mail: info@tsue.uz

С докторской диссертацией можно ознакомиться в Информационно-ресурсном центре Ташкентского государственного экономического университета (зарегистрирован под номером _____). Адрес: 100066, город Ташкент, улица Ислама Каримова, дом 49. Тел.: (99871) 239-28-72, факс: (99871) 239-43-51, e-mail: info@tsue.uz

Автореферат диссертации разослан «__»_____ 2022 года.

(протокол реестра № _____ от «__»_____ 2022 года)

Н.Х. Жумаев

Председатель научного совета по присуждению ученых степеней, доктор экономических наук, профессор

У.В. Гафуров

Секретарь Научного совета по присуждению ученых степеней, доктор экономических наук, профессор

С.К. Худойкулов

Председатель научного семинара при Научном совете, доктор экономических наук, профессор

ВВЕДЕНИЕ (аннотация диссертации доктора философии (PhD))

Целью исследования является разработка научных предложений и практических рекомендаций по совершенствованию маркетинговых исследований по привлечению прямых иностранных инвестиций в Узбекистане.

Задачи исследования:

изучение подхода к анализу теорий прямых иностранных инвестиций;
исследование теоретических основ классификации воздействия инвестиций на национальные хозяйства;

уточнение опыта и практики прямых иностранных инвестиций (ПИИ) Китая;

обсуждение чистой внешнеэкономической прибыли и научное исследование опыта ПИИ в Китае;

проведение анализа маркетинговых исследований внешней торговли на основе иностранных инвестиций Китая в страны Центральной Азии;

анализ исследований влияния ПИИ на экономический рост;

определение текущего анализа привлечения иностранных инвестиций в садоводческую промышленность Узбекистана;

сравнение анализа торговой конкурентоспособности и торговых отношений между Узбекистаном и государствами-членами Евразийского экономического союза;

обсуждение некоторых путей совершенствования перспективного развития рынка Узбекистана с использованием финансовых ресурсов Китая;

определение наилучших способов сотрудничества в области исследований рынка, основанных на технологиях, путем привлечения иностранных инвестиций в Узбекистан;

развитие перспективного рыночного направления по проекту «Одно пространство, один путь» в Узбекистане.

Объектом исследования являются проекты прямых иностранных инвестиций в экономику Узбекистана со стороны зарубежных стран и Китая.

Предметом исследования являются организационно-экономические отношения при проведении маркетинговых исследований по привлечению прямых иностранных инвестиций в национальную экономику.

Научная новизна исследования заключается в следующем:

сгруппированы формы привлечения прямых иностранных инвестиций в экономику по экономической эффективности в категории $HL=0,4-0,5$; $AL=0,2-0,3$; $LL=0,1$, для каждого из них обосновано предложение по использованию соответствующих маркетинговых исследований (HLMR; MLMR LLMR);

предложение по использованию эффективных методов маркетинга в оценке влияния факторов, определяющих привлечение иностранных инвестиций в экономику, на взаимное равновесие спроса и предложения на инвестиции в ведущих отраслях;

разработана перспективная дорожная карта по направлениям исследования рынка с привлечением прямых иностранных инвестиций в

Узбекистан на основе международного опыта и требований Национального экономического развития;

разработаны прогнозные показатели спроса на прямые иностранные инвестиции в Узбекистане до 2026 года с использованием модели временных рядов по данным Всемирного банка за 1992-2019 годы.

Введение результатов исследования. На основе разработанных научных предложений и практических рекомендаций по совершенствованию маркетинговых исследований по привлечению прямых иностранных инвестиций в Узбекистан:

предложение по использованию соответствующих маркетинговых исследований (HLMR; MLMR LLMR), группируя формы привлечения прямых иностранных инвестиций в экономику по показателю экономической эффективности в категории HL=0,4-0,5; AL=0,2-0,3; LL=0,1, для каждого из них, использовано при разработке постановления Кабинета Министров Республики Узбекистан № 592 от 21 сентября 2021 года «Об утверждении Административного регламента по отбору лучшего предложения для реализации крупного инвестиционного проекта» (справка № 07-00-05539 Министерства инвестиций и внешней торговли Республики Узбекистан от 10 июня 2022 года). В результате обоснованы регуляторы современного маркетингового подхода к процессам регулирования импортной и экспортной торговли путем привлечения прямых иностранных инвестиций в Узбекистан;

предложение по использованию эффективных маркетинговых методов при оценке влияния факторов, определяющих привлечение иностранных инвестиций в экономику, на соотношение спроса и предложения инвестиций в ведущих отраслях, использовано при разработке постановления Президента Республики Узбекистан № УП-5233 от 25 августа 2021 года «О мерах по обеспечению инвестиционных проектов внешней инфраструктурой» (справка № 07-00-05539 Министерства инвестиций и внешней торговли Республики Узбекистан от 10 июня 2022 года). В результате создана возможность обеспечения конкурентоспособности на основе организации и проведения маркетинговых исследований по ведущим отраслям экономики Узбекистана;

перспективная дорожная карта, разработанная по направлениям исследования рынка путем привлечения прямых иностранных инвестиций в Узбекистан на основе международного опыта и требований Национального экономического развития, использована при разработке постановления Кабинета Министров Республики Узбекистан № 206 от 21 апреля 2022 года «О дополнительных мерах по формированию программ развития социальной и производственной инфраструктуры и совершенствованию системы управления государственными инвестициями» (справка № 07-00-05539 Министерства инвестиций и внешней торговли Республики Узбекистан от 10 июня 2022 года). В результате создана возможность расширения деятельности с помощью положения «О порядке формирования программ развития социальной и производственной инфраструктуры» по привлечению прямых иностранных инвестиций в Узбекистан;

прогнозные показатели спроса на прямые иностранные инвестиции в Узбекистане до 2026 года, разработанные с использованием модели временных рядов по данным Всемирного банка за 1992-2019 годы, использованы при разработке постановления Кабинета Министров Республики Узбекистан № 592 от 21 сентября 2021 года «Об утверждении Административного регламента по отбору наилучшего предложения для реализации крупного инвестиционного проекта» (справка Министерства инвестиций и внешней торговли Республики Узбекистан от 10 июня 2022 года № 07-00-05539). В результате создана возможность совершенствования маркетинговой стратегии, основанной на руководящих принципах принятия решений о прямых иностранных инвестициях в Узбекистан.

Апробация результатов исследования. Результаты исследования были обсуждены на 2 международных и 3 республиканских научно-практических конференциях.

Публикация результатов исследования. Всего по теме диссертации опубликовано 12 научных работ, из них 2 научных статей в журналах, рекомендованных Высшей аттестационной комиссией Республики Узбекистан по публикации основных результатов докторских диссертаций, из которых 3 статей в зарубежных журналах. А также сделано 7 доклада на 4 научно-практических конференциях.

Структура и объем диссертации. Диссертация состоит из введения, 3 глав, заключения, списка использованной литературы. Объем диссертации составляет 140 страниц.

ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН ИШЛАР РЎЙХАТИ
СПИСОК ОПУБЛИКОВАННЫХ РАБОТ
LIST OF PUBLICATIONS

I бўлим (I часть; part I)

1. Zhang Lingzhi. Research on Import and Export Trade Based on China's FDI to Central Asian Countries. International journal of innovation and economic development. Volume 7 Issue 1 April, 2021 Pages 7-15

2. Zhang Lingzhi. Analysis On the Prospect of Economic and Trade Cooperation Between Central Asian Countries and China. Economics and Innovative Technologies. Vol. 2021, No. 2, March-April. Volume 7, Issue 4, May 2021, Pages 7-13

3. Zhang Lingzhi. Research on the impact of FDI on Economic growth and market scale based on OLS (evidence from Uzbekistan). "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 6, noyabr-dekabr, 2021 yil

4. Zhang Lingzhi. Analysis on the Foreign Trade of Grain in Central Asian Countries: Taking Export to China as an Example. TSUE International Online Conference "Sustainable agricultural development and regional cooperation for inclusive growth in Central Asia". Creating an environment to enable the development of competitive agribusiness and food value chains. Section II. 20 - 22 October 2020. Pages 91-98

5. Zhang Lingzhi. Research On the Improving Ways of Market Development of Uzbekistan in Using FDI. TSUE International Online Conference "MICE tourism development trends and use of foreign experience in Uzbekistan". November 18, 2021, Pages 306-311

6. Zhang Lingzhi. Analysis On Trade Competitiveness And Trade Complementarity Between Uzbekistan And The Member States Of The EEU. TSUE "Implementation of "Smart Agriculture" and "Agriculture - 4.0" mining concepts in Uzbekistan: problems and solutions." Republican scientific-practical conference materials collection. November 2021, Pages 711-717

7. Zhang Lingzhi. The Effect of FDI In the Host Country (The Experience from China). TSUE New Business of Management in Uzbekistan Models - Economic Growth and As a Fundamental of Poor Reduction. Republican scientific-practical conference on the topic collection of theses and articles. November 2021, Pages 292-296

II бўлим (II часть; part II)

1. Zhang Lingzhi. Analysis on Trade Competitiveness and Trade Complementarity between Uzbekistan and the Member States of Eurasian Economic Union. International journal of innovation and economic development. Volume 7 Issue 2 June, 2021 Pages 7-19

2. Zhang Lingzhi. Analysis of Uzbekistan's Planting Industry Growth Based on Shift-Share Method. International Journal of Management Science and Business Administration. Volume 7, Issue 4, May 2021, Pages 7-13

3. Zhang Lingzhi. Analysis On Trade Competitiveness and Trade Complementarity Between Uzbekistan and the EEU. TSUE International Online

Conference “MICE tourism development trends and use of foreign experience in Uzbekistan”. November 18, 2021, Pages 384-391

4. Zhang Lingzhi. Analysis of the Competitiveness of Energy Exports between Central Asian Countries and Russia Based on the Chinese Market. TSUE International Online Conference “MICE tourism development trends and use of foreign experience in Uzbekistan”. November 18, 2021, Pages 339-345

5. Zhang Lingzhi. Research On the Improving Ways of Market Development of Uzbekistan Using FDI. TSUE new business of management in Uzbekistan models - economic growth and as a fundamental of poor reduction. November 2021, Pages 296-300.

Автореферат ТДИУ “Иқтисодиёт ва таълим” журналида таҳрирдан ўтказилди
(11.11.2022 йил).

Босишга рухсат этилди: 12.11.2022
Бичими: 60x84 ^{1/16} «Times New Roman»
гарнитурда рақамли босма усулда босилди.
Шартли босма табағи 3,3. Адади 100. Буюртма: № 258
Тел: (99) 832 99 79; (99) 817 44 54
Гувоҳнома reestr № 10-3279
“IMPRESS MEDIA” МЧЖ босмаҳонасида чоп этилди.
Манзил: Тошкент ш., Яккасарой тумани, Қушбеги кўчаси, 6-уй.